Ազգ
Azg armenian daily
18 ԱՊՐԻԼ 1995. ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ # 71 (825)

Այսօր կվերականգնվի գազամատակարարումը

Մեզ հասած հավաստի աղբյուրների համաձայն, այսօր կվերականգնվի Հայաստանի գազամատակարարումը: Հանրապետության կառավարության ձեռնարկած միջոցառումների շնորհիվ վերջապես լուծվել են Ուզբեկստանի և Թուրքմենստանի միջև ծագած տարաձայնությունները, որի պատճառով ապրիլի 12-ից դադարեցվել էր գազի մուտքը ոչ միայն Անդրկովկասի պետություններ, այլև Ռուսաստան: Ապրիլի 14-ին Հայաստանի կառավարության ընդունած հայտարարության մեջ ասվում էր, թե գազատարերն Ուզբեկստանում փակվել են առանց նախազգուշացման և առանց հաշվի առնելու գազ ստացող պետությունների վճարման կարգապահությունը: Հայաստանի կառավարության կոչին զուգահեռ Ուզբեկստան մեկնեց նաև էներգետիկայի և վառելիքի նախարար Սիրոն Շահմանյանը, որը տեղում ներկայացրեց գազի դադարեցման պատճառով Հայաստանում ստեղծված իրավիճակը և ՀՀ իշխանությունների անունից կոչ արեց շուտափույթ լուծել այդ խնդիրը: Դրան հաջորդեց նաև ապրիլի 15-ին ՀՀ ԳԽ նախագահ Բաբկեն Արարքցյանի ուղերձը, որով նա դիմեց Ուզբեկստանի ԳԽ նախագահ Էրկին Խալիլովին և Թուրքմենստանի խորհրդարանի նախագահ Սախատ Մուրադովին, որպեսզի վերջիններս ազդեն իրենց կառավարությունների վրա, Հայաստանի գազամատակարարումը վերականգնելու հարցում: Կառավարական մակարդակով շարունակվեցին նաև ամենատարբեր բարձրաստիճան պաշտոնյաների հետ հեռախոսազրույցները: Եվ երեկ վերջապես գազի հոսքը վերականգնվեց և հասավ Վրաստան: Այսօր գազը կհասնի նաև Հայաստան, որից հետո միայն կրկին կվերսկսվի բնակչության էներ գազամատակարարման գրաֆիկը:

Ա. Հ.

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Ատոմակայանի անվտանգությունը՝ ուշադրության կենտրոնում

Հայկական ատոմակայանի անվտանգ շահագործման ապահովման խնդիրները քննարկվեցին ապրիլի 17-ին ՀՀ վարչապետ Հրանտ Բագրատյանի հետ Ատոմային էներգիայի միջազգային գործակալության (ՄԱԳԱՏԷ) պատվիրակության հանդիպման ժամանակ: Պատվիրակության ղեկավար, ՄԱԳԱՏԷ-ի միջուկային անվտանգության վարչության պետ Մորիս Ռոզենը ընդհանուր առմամբ գոհունակություն հայտնեց ատոմակայանի վերաբերյալ: «Ձեր մասնագետները, ասաց նա, այն կարծիքին են, որ ատոմակայանը չվերագործարկելու պատճառ չկա, և մենք համամիտ ենք նրանց»: Այնուհետև պարոն Ռոզենը իր նկատառումները ներկայացրեց անվտանգության միջոցառումների վերաբերյալ, ընդգծելով ատոմային անվտանգության միջազգային կազմակերպությունների հետ սերտ համագործակցության անհրաժեշտությունը: Վարչապետը նշեց, որ ատոմակայանի անվտանգությամբ առաջին հերթին ու թերևս բոլորից ավելի Հայաստանն ու նրա իշխանություններն են շահագրգռված, ուստի և ինչպես վերագործարկումից առաջ, այնպես էլ շահագործման ընթացքում անվտանգության հարցերը մշտապես կլինեն ուշադրության կենտրոնում: Զրույցին ներկա էին ՀՀ փոխվարչապետ Վիգեն Չիտեչյանը, էներգետիկայի և վառելիքի նախարար Սիրոն Շահմանյանը, Հայպետատոմհսկողության վարչության պետ Աշոտ Մարտիրոսյանը, ՄԱԳԱՏԷ-ի անվտանգության ստանդարտների բաժնի պետ Ա. Կարինոն, փորձագետներ Ա. Բիլբաոն, Ա. Գոդոյը:

ՀԿԱՕ

ԵՂԵՌՆ-80

Հայոց ցեղասպանության ճանաչումը թևակոխում է նոր փուլ

Ապրիլի 14-ին Ռուսաստանի Պետդուման միաձայն ընդունեց մի հայտարարություն, որով պաշտոնապես դատապարտեց 1915-22 թթ. Հայոց ցեղասպանությունը: Միանշանակ կարելի է ասել, որ այդ քայլով Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման գործընթացը թևակոխեց նոր փուլ: Ակնհայտ է նաև, որ Ռուսաստանի Պետդումայի կողմից Հայոց ցեղասպանության դատապարտումն արդյունք էր Ռուսաստանում ազգային-ժողովրդավարական ուժերի հաղթանակի: Վստահ ենք, որ մոտիկ, շատ մոտիկ ապագայում նմանօրինակ որոշումներ կընդունեն նաև մի շարք այլ երկրների խորհրդարաններ, որոնց կեցվածքն այս հարցի նկատմամբ միշտ էլ եղել է դրական: Ինչպե՞ս է գնահատվում Ռուսաստանի այդ քայլը Հայաստանում:

Լևոն Զուրաբյան, Հայաստանի նախագահի մամուլի քարտուղարի պաշտոնակատար. «Մենք չենք կասկածում, որ պատմական այդ ճշմարտությունը ճանաչվելու է բոլորի կողմից: Սա առաջին քայլերից մեկն է, որով Հայոց ցեղասպանության ճանաչման գործընթացը խորանալու է»:

Ռուբեն Միրզախանյան, ՀՌԱԿ ատենապետ. «Ռամկավար ազատական կուսակցությունը ողջունում է Ռուսաստանի Դաշնության որոշումը 1915-22 թթ. Հայոց ցեղասպանությունը որպես մարդկության դեմ գործած ոճրագործության որակելու և դատապարտելու, ինչպես նաև ապրիլի 24-ը այդ հանցագործության զոհերի հիշատակի օր ճանաչելու մասին: Ռամկավար ազատական կուսակցությունն առանձնապես կարևորում է նշված որոշումը, քանզի իր գործունեության ողջ ընթացքում մենք որդեգրել ենք Հայ Դատը որպես կարևորագույն ծրագրային հիմնահարց: Եղեռնի 80-ամյակի նախօրյակին ընդունած իր այս որոշմամբ Ռուսաստանը միջազգային հանրությանը մեկ անգամ ևս փաստեց իր նվիրվածությունը ժողովրդավարական բարձր արժեքներին: 1995 թ. ապրիլի 14-ը հայ-ռուսական հարաբերություններում արձանագրվում է որպես պատմական նշանակալից իրադարձություն, որն, անկասկած, էլ ավելի կսերտացնի մեր ժողովուրդների դարավոր բարեկամությունը»:

Զարեհ Բալայան, հրապարակախոս. «Մենք վաղուց ենք սպասել այս օրվան: Սպասել ենք ազգովին, և սպասել ենք ոչ ձեռքերս ծալած: Տասնյակ տարիներ ի վեր Հայաստանի մտավորականությունը, սփյուռքի քաղաքական կուսակցությունները պայքարել են այդ կարևոր հարցի իրականացման համար, որպեսզի ճանաչվի Մեծ եղեռնը, հատկապես խոշոր պետությունների կողմից: Միայն այն փաստը, որ հաջողվել է վաթսունական թվականներին պետականորեն կառուցել այնպիսի գլուխգործոց, ինչպիսին է Ծիծեռնակաբերդի հուշահամալիրը, ցույց է տալիս, որ մեր ժողովուրդը տարել է նախապատրաստական մեծ աշխատանք: Եվ մենք միշտ մտածել ենք, որ Հայոց ցեղասպանությունն առաջին հերթին ճանաչի Ռուսաստանը: Հպարտ եմ, որ արդարությունը հաղթանակեց: Անհանգստացնողն այն է, որ ճանաչելով հայկական ցեղասպանությունը, իր պատմական փաստաթղթով Ռուսաստանի Դաշնության Պետդուման պայքարելով կանխարգելում է նման հանցագործությունը մարդկության դեմ: Գլխավորն է, որ նշվում է այնպիսի կետ, ինչպիսին է այն, որ վերականգնելով Ռուսաստանի մարդասիրական ավանդույթները՝ Պետդուման նշում է, թե դեռևս 1915 թ. Ռուսաստանը դատապարտել է այդ ցեղասպանությունը, որակելով այն որպես հանցագործություն մարդկության դեմ: Կարևոր է նաև, որ նշվում է, թե այդ ցեղասպանությունը կատարվել է Ռուսաստանի քայքայման համար պայմաններ ստեղծելու նպատակով»:

Երեկ Հայաստանի Գերագույն խորհրդի նախագահ Բաբկեն Արարքցյանը Ռուսաստանի Պետդումայի կողմից Հայոց ցեղասպանության դատապարտման առթիվ շնորհակալական ուղերձ է հղել Պետդումայի նախագահ Իվան Ռիբկինին, որտեղ մասնավորապես նշվում է, թե ցեղասպանության չկրկնվելու լավագույն երաշխիքը դրա զոհերի հիշատակի պահպանումն է և ցեղասպանության դատապարտումը: Ուղերձում նշվում է նաև, թե ընդունված հայտարարությունը Ռուսաստանի խորհրդարանի մարդասիրության և քաղաքականության վկայությունն է: Համանման ուղերձ է հղվել նաև Պետդումայի ԱՊՀ գործերի և հայրենակիցների հետ կապերի կոմիտեի նախագահ Կոնստանտին Զատուլինին:

ԱՐՄԵՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ

ՄՈՍԿՎԱ

Լուծումը նախևառաջ պետք է գտնեն կողմերը՝ փոխընդունելի տարբերակներով

«Ազգի» թղթակից Լուսիկ Ղուկասյանի հարցերին պատասխանում է Վլադիմիր Կազիմիրովը

— Պրն. Կազիմիրով, վերջերս Ղարաբաղի խնդրի կարգավորմանը նվիրված խորհրդարանային ունկնդրումների ժամանակ ելույթ ունենալով, Դուք հատկապես նշեցիք հրադադարի առաջնակարգ կարևորությունը, որն իրական հնարավորություններ է ստեղծում բանակցությունների առաջընթացի համար: Շուտով մեկ տարի կլրանա այն պահից, ինչ հակամարտության շրջանում արյուն չի հեղվում, բայց բանակցություններում առանձնակի տեղաշարժեր այնուամենայնիվ չկան: Ո՞րն են դրա պատճառները:

— Իրոք, արդեն 11 ամիս լրացավ այն պահից, երբ հրադադարն սկսեց հիմնականում պահպանվել: Նախկինում այդ 1993 թ. ամառվանից հաջողվել էր մի քանի անգամ կարճաժամկետ հրադադարներ հաստատել: Սկզբում դրանք միայն [illegible] էին, մեկ շաբաթ, 3 օր, 10 օր: Բայց 1993 թ. օգոստոսից մինչև նոյեմբեր հաջողվեց հրադադարը պահպանել մոտ երկու ամիս: Եվ ես կուզենայի հիմնավորապես առարկել Ղարաբաղի կողմից ելույթ ունեցած Արկադի Ղուկասյանին, երբ նա ասում էր, թե հրադադարը ձեռք է բերվել ոչ այնքան միջնորդների ջանքերով, որքան այն բանի հետևանքով, որ կողմերն ուժասպառ էին եղել: Բայց եթե կողմերն ուժասպառ լինեին, նրանք այդ վիճակին կհասնեին մինչև 1994 թ. մայիսը:

Ցավոք, բանակցություններում առաջընթացը դանդաղ է, իսկ երբեմն կատարվում է առանձին փուլերի հետադարձ, ինչպես դա պատահեց վերջերս Մոսկվայի փետրվարյան բանակցություններում: Մենք մտադրվել էինք բանակցությունները վարել Ստոկհոլմում, բայց հարկ եղավ դրանք չեղյալ հայտարարել կողմերի կոպիտ դիրքորոշումների պատճառով: Զինված հակամարտության դադարեցման համաձայնագրի մշակման բանակցությունների դանդաղ առաջընթացի պատճառը երկու կողմերի կոշտ դիրքորոշումն է: Նույնը չի կարելի ասել Հայաստանի Հանրապետության դիրքորոշման մասին: Երևանի ներկայացուցիչները բավական ճկուն և կառուցողական դիրք են բռնել: Բայց ինչ վերաբերում է մյուս երկու հակամարտ կողմերին, նրանք, ցավոք, մնում են երկու առումով իրենց դիրքորոշումների կոշտության և բարձր պահանջկոտության մեջ:

Տես # էջ 5

[illegible]

Իրաքը մերժում է ՄԱԿ-ի նավթային արտոնությունը

ՆՅՈՒ ՅՈՐՔ, 17 ԱՊՐԻԼ, WSJ: Իրաքի կառավարությունը մերժեց ընդունել 2 միլիարդ դոլլարի նավթ վաճառելու մասին ՄԱԿ-ի արտոնությունը, առարկելով, որ այդ քայլը Քլինթոնի վարչության սարքած ծուղակն է, որի նպատակն է Իրաքի դեմ պատժամիջոցներն ուժի մեջ տեսնելը: ՄԱԿ-ը, Մ. Նահանգների համաձայնությամբ, անցյալ շաբաթ արտոնել էր Իրաքին սահմանափակ քանակությամբ նավթ վաճառել, հոգալու համար սննդեղենի և մարդասիրական ապրանքների իր կարիքները, մինչդեռ Բաղդադը ցանկանում է նավթ արտահանել այնքան, որքան ուզում է: Այնուամենայնիվ, ամերիկյան նավթային ընկերությունները, որոնք խորհրդապահական բանակցություններ են վարում Իրաքի հետ, բնականաբար գոհ չեն իրենց երկրի կառավարության այդ կեցվածքից:

Քլինթոնը 55.313 դոլլար վճարեց հարկայինին

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 17 ԱՊՐԻԼ, WSJ: Տեր և տիկին Քլինթոնները վճարեցին 1994 թ. իրենց դաշնակցային հարկերը, որոնք կազմեցին 55 հազար 313 դոլլար, մինչ եկամուտը կազմել էր 263 հազար 400 դոլլար: Նախագահական զույգը նույն տարեշրջանում բարեգործական նպատակներով տրամադրել է 30 հազար 125 դոլլար: Հետաքրքրական պիտի լինի իմանալ Հայաստանի պետական այրերի և նրանց մոտիկ ազգականների վճարած գումարների չափը հարկային տեսչությանը:

ԱՆԿԱՐԱ

Սկսվեց Չիլլերի այցը ԱՄՆ

Ռազմական գործողություններ նաև Թուրքիայի արևելքում

ՍԱՄՎԵԼ [illegible]

Կիրակի երեկոյան Նյու Յորքում իր իջևանած հյուրանոցում մամուլի ներկայացուցիչների համար կազմակերպված ընդունելության ժամանակ Չիլլերը պատասխանեց լրագրողների Թուրքիայի ներքին և արտաքին քաղաքականությանը վերաբերող մի շարք հարցերի: Նա մասնավորապես ասաց, որ ԱՄՆ-ի նախագահ Քլինթոնի հետ հանդիպման ժամանակ կքննարկեն ՔԲԿ-ի դեմ Հյուսիսային Իրաքում շարունակվող ռազմական գործողությունների, ինչպես նաև Անդրկովկասում խաղաղարար գործընթացի հարցերը: Լրագրողներից մեկի այն հարցին, թե արդյոք ինքը չի՞ պատրաստվում Քլինթոնին հայտնել քրդական զորքերի դուրսբերման ժամկետը, Չիլլերը պատասխանեց. «Ոչ, ես չեմ պատրաստվում որևէ մեկին հաշվետվություն տալ: ՔԲԿ-ի դեմ ծավալված գործողությունը մեր օրինական իրավունքն է և, երբ կարիք զգացվի, կրկին կդիմենք նույն քայլին»: Ապա տոնը մեղմացնելով նա հայտնեց, որ զորքերի դուրսբերման գործընթացը կարող է սկսվել մոտ ապագայում, քանի որ այս հարցում իրենք օգտվում են ԱՄՆ-ի աջակցությունից, որը «մեզ ամենից լավ հասկացող երկիրն է»:

Ըստ քրդական հեռուստատեսության հաղորդման, ԱՄՆ-ում Չիլլերը կմասնակցի նաև տեղական թուրքական համայնքի կողմից կազմակերպվելիք թուրքական շաբաթի միջոցառումներին, որոնք ավանդաբար կազմակերպվում են Հայոց ցեղասպանության նախօրյակ օրերին:

Մյուս կողմից, ինչպես հայտնում են միջազգային լրատվական գործակալությունները, կիրակի օրը թուրքական բանակի 25 հազարանոց մի զորամիավորում, օդուժի աջակցությամբ, լայնամասշտաբ մարտական գործողություններ է ձեռնարկել Արևելյան Թուրքիայում, մասնավորապես Թունջելիի նահանգում, Քրդական բանվորական կուսակցության մարտիկների դեմ:

Հնդկաստան-Իրան-Թուրքմենստան. Տարանցման պայմանագիր

Հնդկաստանը, Իրանը և Թուրքմենստանը առաջիկա օրերին պայմանագիր են կնքելու, որի համաձայն Հնդկաստանից Թուրքմենստան և Կենտրոնական Ասիայի այլ երկրներ առաքվող ապրանքները տարանցման կարգով կարող են անցկացվել Իրանի տարածքով: Ինչպես կարելի է ենթադրել, այս պայմանագիրը օգտակար կլինի նաև Հայաստանին:

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

տեղական

Անօրինի լրատվամիջոցներն արդեն այնքան «օրինական» են դարձել մեր իրականության մեջ, որ «անօրինին» և ռեալ է համարվում նման լրատվամիջոցներ չունենալը: Սա այս գաղափարի նետողը կանխելու համար ՀՀ նախագահի ՊԽ ներկայացված օրենքի նախագիծը ոչ միայն խոսք տալին ու ժամանակին է, այլ նաև որոշակի հույսեր է ներշնչում, նախ կարգավորված էլեկտրամատակարարման և, ինչու չէ, կարգապահ ու հարաժամից փոխհարաբերությունների առումով:

Դժվար չէ հասկանալ (նաև խոսքի վակման հարցերի համաձայնողի համար), որ նույն տերերն իրենց վճարած «հարկերով», ինչպես նաև իրենց գեղարվեստական ծառայությունների վճարած հարկերով կան խում ստեղծում են բոլոր նախադրյալները, որոնցով լիարժեք գործեն օրինապահ մարմինները և կանխեն ու պատժեն բոլոր անօրինի արարքները: Պրն. Բալայանը հայտնում էր կոնկրետ օրինակներ, որոնցից մեկը «ճիշտ պատկերացնի ու պատասխան տա»:

Սակայն, մի քանի օրինակ:

հասանք), շփոթմունքով գայթակղությունը, զիծ է տանում ու հուսալիքով սուտ մեջբերվ կատարած «անօրինությունը» օրինականացնում է պարտադրանք վճարումներով, այլ կերպ ասած, անօրինության հենքի վրա նույն է կատարում օրինական պահանջները ապահովելով: Պետք մեկ՞ է արդյոք այդպիսի առարկը: Համոզված եմ, որ պրն. Բալայանը այս բերած օրինակների լուծումը կգտնի լրացուցիչ ներդրումների կան ակտերի վրա, որ և լրացուցիչ խոսնակներ կստացվեն էլեկտրաէներգիայի սպառողների մեջ:

ԱՐՁԱԳԱՆՔ

Վերջ ի վերջո կկարգավորվի՞ էլեկտրամատակարարումը

Մինչև ՊԽ-ի քննարկման ընթացքում բազմաթիվ պատգամավորներից առաջարկություններ էին ստացվել: Նախ ՊԽ-ի կառավարման հարցերի հանձնաժողովի նախագահ պրն. Վ. Բալայանի կողմից նախագծի ներկայացման ընթացքը, հարցերին տված ոչ լրիվ և անկատար պատասխանները, օրենքից վերցված բաց թողնված հոդվածների ոչինչ չասող հասկացությունները և հակասական այնտեղի հիմնավորումները, որ ինքն տեղյակ չէ, թե ներկայացված նախագծում ինչու է այսպես կամ այնպես ներկայացրել հարցերը, տարակուսանք էին ստեղծում: Կարծես Գերագույն խորհուրդը ծանոթացված չէ օրենքը հիմնավորված ու լիարժեք քննարկելով, այլ պարզապես այն պարտադրել են, և պատգամավորները ստիպված են ընդունել:

Մտահոգիչ է նաև պրն. Բալայանի բացատրություններում ներկայացված տարբերակների իրավունքների և պարտականությունների չհավասարված ու անտրամաբանական մոտեցումը: Երբ հարցը վերաբերում է անօրինի լրատվամիջոցների հակաօրինական արարքներին, ապա դրանց կանխումը միայն օրինականության պահպանման օրինական մարմինների իրավասությունն է ներկայա, այլ ոչ ծառայությունների սահմանումներին:

Հայտնի է, որ անօրինի լրատվամիջոցներ են կատարում նաև էլեկտրաէներգիայի բազմաթիվ կիրառողներն ու բաժանորդները: Արդյոք արդարացի՞ կլինի պատասխանատվության ներքո ենթարկել էլեկտրաէներգիայի ծառայությունների սպառողներին, նրանց հետ վարվել կամ կանխել այդ կարգի անօրինությունները, թե՞ հակառակ ըստ ընթացիկ մեծ է սպառողների օրինապահությունը:

Մինչ այժմ էլեկտրականությունը «համաժողովրդական սեփականություն» էր և ժողովրդին բաշխվում էր համապատասխանաբար, ու պահանջվում էր միայն ժամանակին վճարել: Այժմ «Հայէներգոն» է որոշում, թե ումն է տալիս, ումն՝ «համարժեք», իսկ երբեմն ընդհանրապես էլեկտրաէներգիա չէ տալիս: Ինչպե՞ս է հիմնավորված այդպիսի «օրինականությունը», եթե երբեմն էլ «տեխնիկական հարաբերությունների» մեջ են «Հայէներգոյի» հետ և օրինականորեն վճարում են ծախսված էլեկտրաէներգիայի փոխը, և արտադրում է «անօրինի» այդպիսի «օրինականության» խախտումը բարեխիղճ վճարողի վրա: Եվ մի գավառական օրինակ. եթե մի վերջին հարկում առաջ ստեղծվել անցնող բազմաթիվ հարևաններից փոքրերը, սակայն չի հաշվառված, անցնում է օրինակա՞ն, թե՞ անօրինի

Նախկինում էլեկտրականության օգտագործման մեր արդեն անհամ կարգը ընդունված կարգը բերում էր հաշվիչը կանգնեցնելու գնով կատարել նախագծային վճարումներ հույս ունենալով, որ «լույսի ժամը» կգա, և բաժինը կստանա և անեն ինչ կկարգավորվի: Այսօր «լույսի ժամը» վերածվել է «լույսի հիմնարկի» նախորդի ամբողջ փորձն ավելի բնդհանրացրած և ավելի մեծ չափերով կիրառելու հնարավորություններով:

Անհասկանալի է բերվել, թե որտեղ մեկը կարող է անօրինի լույսի անհնար առանց «լույսի հիմնարկի» գիտության, ի վերջո ինչպես իրենք էլեկտրականությունը, այնպես էլ այն տնօրինող հիմնարկը այնքան էլ անօգնական չեն, որ ազատ թողնեն «գիծ մտնի» և «լույս հասցնի»:

Ահա այս է, որ առաջացնում է հիմնական մտահոգությունը: Երբ օրենքում ճիշտ չբաշխվեն ու չհամակարգվեն տարբեր սուբյեկտների իրավունքներն ու պարտականությունները, համոզված եմ, որ «Հայէներգոն» կշարունակի իրենական գին առաջացած էլեկտրաէներգիայի 45 տոկոսը անընդհատ պահանջելով բանել ու պատժել օրինապահներին, իսկ օրենքը նրպատակին ծառայելու փոխարեն կվերածվի «լավ» վճարողների չափի:

ՌՈՒԲԵՆ ՄԻՆԱՍՅԱՆ

ՎԱՐՁԱԿԱՆ

Աշխատանքային հանդիպում Երկաթգծկայանում

Երեկ կայացավ Երկաթգծկայանի հերթական աշխատանքային խորհրդակցությունը, որը վարում էր նաև կայանի խորհրդի նախագահ Վահագն Խաչատրյանը: Ընկերության և լույս ունեցող երկաթգծային նախագահի տեղակալ Վազգեն Պետրոսյանը նշեց, որ ապրիլի 24-ի միջոցառումների նախապատրաստական աշխատանքները «գրեթե ավարտված են»: Նրա վկայությամբ, այդ օրը կլինեն տարեկան ընդունելություններով տոնակատարային երթուղիներ: Հայտարարվեց, որ ապրիլի 22-ին նախատեսված է անցկացնել խաղաղային շաբաթօրյակ: Այդ օրը չեն գործելու մայրաքաղաքի տոնավաճառները: Խորհրդակցության ժամանակ նշվեց, որ Երևանի «Հրազդան» մարզադաշտում տեղի է ունենալու ապրիլի 26-ին կայանալիք Հայաստան-Բուլղարիա ֆուտբոլային հանդիպումը:

Այդ օրը կներկայացվի ֆուտբոլի մեծ տոնախմբի աշխատանքների նախնական Երևանում բացված ամբողջ աշխատանքների մասին ընթացքի. Երևանցիներին կողմից անվտանգության ապահովված փոխված խաղադաշտերի վերաբերյալ:

Քաղաքապետի նախագահ իր պատասխանով հայտնեց հարցերի կապակցությամբ: Նա հանձնարարեց Երկաթգծայինին հանձնել անհատ սակագնային աշխատանքների հետ կապված Երևանյան թափառությունները: Կոչեց խառնել չնայած փորձագետների գանձման անհրաժեշտ վճարի մասին, և նշեց, որ «դա կարող է խանգարել ամառային նախապատրաստական աշխատանքները»:

Ա. Դ.

Ոսպնյակությունը արգելել է Սևանա լճից ձուկ որսալը

Նոյյան տարվա գործակալության բերումով Հրազդան նույնպես համայնքում է, որ Սևանի ավազանում ՆԴ վարչության աշխատակից ...ն արգելել են ձկան որսը Սևանա լճից:

Այդ որսանոցում, սիգ ձկան ձկան գինը մի քանի օրվա ընթացքում կրկնապատկվել է և լճի մոտակա փայտերում հասել 400 դրամի:

ԵՐԵՎԱՆ

Բացվեց Շահեն Մեղրյանի կիսանդրին

Երևանի մանկապատանեկան կենտրոնի առջև, ապրիլի 17-ին, Շահեն Մեղրյանի զոհվելու երկրորդ տարելիցի օրը, դրվեց նրա կիսանդրին: Տեր Գրիգորի օրհնանքի խոսքից հետո ներկաները մեկական մոմով օծեցին Դայկ Թոմաշյանի հեղինակած կիսանդրին: Արարողության նախաձեռնությունը պատկանում էր մանկապատանեկան կենտրոնում գործող «Ազատամարտիկների փառքի թանգարանին»: Կենտրոնի առջև կզգվի նաև ազատամարտիկների ծառուղին: Արցախից բերված առաջին ծառերը տնկեցին Շահենի որդին ու նրա դասընկերները:

Շահումյանցի հերոսի ռազմական գործունեության, մարդկային անհատական գծերի, հոգևոր և ազգային նկարագրի մասին խոսեցին Շահենի մարտական ու կուսակցական ընկերները՝ Արկադի Տեր-Թադևոսյանը, Ռաֆիկ Ղազինյանը, ՅԴ Բյուրոյի անդամ Վահան Հովհաննիսյանը և ուրիշներ: Իսկ Զորի Բալայանը նշեց, որ Շահենի մահից հետո նրա տեղը թափուր մնաց և կլցվի միայն այն ժամանակ, երբ մենք կրկին Շահումյանում կլինենք:

Կիսանդրու բացումից հետո հոգեհանգստի սեղանի շուրջ հավաքվածները մեկ անգամ ևս խոնարհվեցին Շահենի հեր «Շինանուր դայու» առջև:

ԵՐԵՎԱՆ-80

Գիտաժողով Երևանի պետական համալսարանում

Երևանի պետական համալսարանի կենտրոնական դահլիճում բացվեց Մեծ եղեռնի 80-ամյակին նվիրված «Փյունիկ» պատմահայագիտական գիտաժողովը, որը նախաձեռնել էր «Ինտեկոս» ուսանողական միությունը: Գիտաժողովը բացեց պատմագիտության դոկտոր, ակադեմիայի թղթակից անդամ, ԵՊՀ հայոց պատմության ամբիոնի վարիչ Լենդրուշ Խուրշուդյանը: Պրն. Խուրշուդյանը հայտնեց, որ 80-ամյակի գիտաժողովը նախորդների ավանդական շարունակությունը պետք է լինի, այս անգամ պետք է տրվեն մի շարք կարևոր հարցերի պատասխաններ՝ պարզել ցեղասպանության պատճառները, ովքեր և ինչու կատարեցին այն և այլն: Բանախոսը կանգ առավ հատկապես պանթուրքիզմի մեկնաբանման վրա, նշելով, որ Հայոց ցեղասպանությունը սկսվել էր ոչ թե 1915-ին, այլ դրանից 500 տարի առաջ, բայց ոչ զանգվածաբար: Կարևորելով ցեղասպանության միջազգային ճանաչումը և արժանավայել գնահատելով Ռուսաստանի Պետդումայի կատարած քայլն այդ ուղղությամբ, նա ուսանողներին դիմեց. «Մենք այս պատմական բեռը կրել ենք մեր ուսերին և սիրով փոխանցում ենք ձեզ»:

Այնուհետև, «Ինտեկոս» ուսանողական միության նախագահ, պատմության ֆակուլտետի 4-րդ կուրսի ուսանող Գեղամ Խաչատրյանը շնորհակալություն հայտնեց պատմության ֆակուլտետի դասախոսական կազմին, ազգային հարցերի և ցեղասպանության ուսումնասիրման կենտրոնին՝ գիտաժողովին մասնակցելու համար:

Գիտաժողովի հրավիրմանը աջակցել են նաև մի շարք կազմակերպություններ, որոնց շնորհիվ հնարավորություն է ստեղծվել լավագույն զեկուցումների համար սահմանել դրամական մրցանակներ: Գիտաժողովի լուսաբանմանը կմիջի «Երևանի համալսարան» թերթի մի ամբողջական համար: Մինչև ապրիլի 21-ը տևող գիտաժողովը կանցկացվի երեք բաժիններով՝ պատմության, խաղաղագիտության, փիլիսոփայության և իրավունքի: Կոնֆերանսում իրենց զեկուցումները կկարդան 25 երիտասարդ մասնագետներ:

Մ. Պ.

Շուրջկալները շարունակվում են

ԵՐԵՎԱՆ, 17 ԱՊՐԻԼ, ՍՆԱՐՓ: Չինվորական ուսումնական հավաքների սկսվելու կապակցությամբ «Գոլոս Արմենիի» թերթի ապրիլի 11-ի համարում հրապարակվել էր ԳԴ պաշտպանության նախարարության զորահավաքի վարչության պետ գնդապետ Վլադիսլավ Մուսայելյանի կոչը: Թերթի միջոցով դիմելով Հայաստանի բոլոր քաղաքացիներին՝ գնդապետ Մուսայելյանը խնդրում էր «հայտնել զինվորական անօրինական փաստերի, զինկոմիսարների կողմից «շուրջկալների» կազմակերպման և այլ անօրինական գործողությունների մասին»: Այդ կապակցությամբ Սնարփ տեղեկատվական գործակալությունը հայտնում է պարոն Մուսայելյանին այն մասին, որ ապրիլի 15-ի առավոտյան Երևանում Մաշտոցի երթանում «շուրջկալի» ժամանակ անօրինականորեն ձերբակալվել էր գործակալության թղթակից Արթուր Էնֆաջյանը: Նրան տարան իրավապահ մարմինների աշխատակիցները, երբ նա պատրաստվում էր կատարել խմբագրության առաջադրանքը, և հանձնեցին Մաշտոցի շրջանի զինկոմիսարիատի աշխատողներին:

Ձերբակալումից երեք ժամ անց մեր թղթակցին տարան զինվորական հավաքակայան, իսկ այնտեղից էլ՝ նրա նախկին վայր:

Սնարփ գործակալությունը դիմում է գնդապետ Վլադիսլավ Մուսայելյանին, խնդրելով նրան մեկնաբանել այս փաստը:

■ *Պատգամավորական բնդհանում բնդհատվել է նաև Հրազդանի ՊՇԷԿ-ի բլոկային համակարգի աշխատանքը: Հայտնի է դարձել, որ Թուրքմենստանից Հայաստան գազի մուտքի դադարեցման պատճառով Հրազդանի ՊՇԷԿ-ի աշխատանքը բլոկային համակարգում կանգ է առել (մինչև վերջերս գործում էր 4 բլոկ): Իր գործունեությունը շարունակում է միայն Հրազդանի ՋԷԿ-ը, որի 4 տուրբիններից պահեստավորված մազութի շնորհիվ գործում է մեկը (ՋԷԿ-ի հզորությունը մոտ 110 Մգվտ է):*

ԵՏ

Գործարկվեց ԱԷԿ-ի սեյսմիկ ռեժիմը գրանցող հեռաչափիչ համակարգը

ԵՐԵՎԱՆ, 17 ԱՊՐԻԼ, ՍՆԱՐՓ: Ապրիլի 15-ին սեյսմիկ պաշտպանության ազգային ծառայության հանձնաժողովը նշեց ԱԷԿ-ի շրջակա սեյսմիկ ռեժիմը գրանցող հեռաչափիչ համակարգի գործարկումը: Բացմանը ներկա էին ՄԱԳԱՏԷ-ի նախագահի անվտանգության գծով տեղակալ Մորիս Ռոզենը, ՀՀ փոխվարչապետ Վիգեն Չիտեչյանը, պաշտոնական այլ անձինք: Փոխվարչապետը լրագրողներին հայտնեց, որ հեռաչափիչ համակարգի գործարկումը թույլ կտա ԱԷԿ-ի շուրջն ստեղծել սեյսմիկ պաշտպանություն: Դա առաջին քայլն է կայանի վերագործարկման ուղղությամբ, նշեց նա: Այսօր ԱԷԿ-ի շուրջն արդեն գործում է երեք սեյսմիկ կայան, իսկ շուտով գործելու է անմիջականորեն դրա տարածքում: Այդ կայանները վերահսկում են 20 կմ շառավղով տարածք: Հեռաչափիչ համակարգը թույլ է տալիս նաև տեղեկություններ ստանալ երկրագնդի որևէ կետում սեյսմիկ փաստի տարածման մասին:

Փոխվարչապետը հավաստիացրեց, որ ատոմակայանը չի շահագործվի նախքան վերագործարկման պետական ծրագրի 22 կետերի կատարումը: «ԱԷԿ-ը պետք է հուսալիորեն պաշտպանված լինի բոլոր վտանգներից, սեյսմապաշտպանությունը բնավ չի սպառում բոլոր հարցերը», հայտարարեց Չիտեչյանը:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Չորեքշաբթի օրը, ապրիլի 19-ին ժ. 16.00-ին Ազգային ժողովրդավարական միությունը (ԱԺՄ) հրավիրում է Ազատության հրապարակ հանրահավաքի, որին մասնակցում են ԱԺՄ վարչության անդամներ Վազգեն Մանուկյանը, Դավիթ Վարդանյանը, Արշակ Սադոյանը, Շավարշ Քոչարյանը, Սեյրան Ավագյանը, Սեյրան Բաղդասարյանը, Լյուդվիգ Խաչատրյանը և Աշոտ Մանուչարյանը:

ԱԺՄ վարչություն

ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակվում է 1991
Գրանցված և հրատարակվող
«Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ
Երևան 375010, Հանրապետության 47
հեռ. 562941, AT&T (7 8852) 151065 ,
e-mail INTERNET azg2@arminco.com
Գլխավոր խմբագիր
ՀԱԿՈԲ ԱՎԵՏԻՔՅԱՆ / հեռ. 521635
Տնօրեն
ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳՍՅԱՆ / 562863
A STYLE համակարգչային ծառայություն / 581041
Ձևը և տառատեսակը ԳՈՒՐԳԵՆ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆԻ
Apple Macintosh
համակարգչային շարվածքը
«Ազգ» թերթի
LIBERAL DEMOCRATIC NEWSPAPER
Editor
H. AVEDIKIAN / phone: 521635
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 375010

digitised by A.R.A.R.@

ԹԵԺ ԿԵՏԵՐ

ՄԱԿ. Նաեւ Ղարաբաղի հիմնախնդիրը

Միավորված ազգերի կազմակերպությունը ձգտում է բաց անհնայնի զարգացնել համագործակցությունը Ռուսաստանի եւ նախկին ԽՍՀՄ-ի մյուս պետությունների հետ։ ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղար Բուտրոս Ղալին այս մասին հայտարարել է միջազգային հանրակցության Նյու Յորքի կենտրոնակայանում ապրիլի 15-ին ԻՏԱՌ ՏԱՍՍ-ի թղթակցին տված հարցազրույցի ժամանակ։

Ինչպես հայտնի է, հիշեցրել է Բուտրոս Ղալին, մենք համագործակցում ենք Ռուսաստանի հետ, փորձելով լուծել որոշակի հիմնախնդիրներ, որոնք անմիջապես առնչվում են տարբեր «թեժ կետերում» խաղաղության կարգավորմանը։ Դրանց թվում են վրաց-աբխազական դիմակայության գիծը, Լեռնային Ղարաբաղը, Տաջիկստանը եւ Աֆղանստանը, նախկին Հարավսլավիան։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Որսորդներն առանց հրացանի

Երբ բռնկեց ղարաբաղյան շարժման երկրորդ տարին՝ 1989թ., Մոսկվայից հրաման եկավ՝ Հայաստանում հավաքել բոլոր որսորդական հրացանները։ Այդ նույն ժամանակ Ազատության հրապարակում ամեն հանրահավաքի ժամանակ զենք գնելու նպատակով փող էին հավաքում, ուստի ես որոշեցի իմ անձնական որսորդական հրացաններից մեկը ուղարկել Ղարաբաղ։ Հրացանս կռվող ազատամարտիկների հետ հասավ Գետաշեն, որից հետո այլեւս ոչինչ չգիտեմ այդ զենքի ճակատագրի մասին։ Այդ նույն 1989 թ. մեր քաղաքային տեսուչ Պաղոյանը բռնագրավեց իմ երկրորդ հրացանը։ Հրացանս տարան խորհրդային շրջանի ՆԳՆ բաժին։ Անցավ բավականին ժամանակ։ Ես որոշեցի պահանջել հրացանս։ «Դու գնա քո տուն, երբ հրաման լինի, մենք հրացանդ կհանձնենք քեզ քո տանը», եղավ պատասխանը։ Անցավ եւս մեկ տարի, եւ նորից գնացի ՆԳ բաժին պահանջելու հրացանս։ «Ի՞նչ հրացան, ի՞նչ բան, հանցագործները հարձակվել են բաժնի վրա եւ տարել են բոլոր զենքերը, իսկ քո հրացանը ռոզինկի տակ ա», պատասխանեց հրացանների գծով զբաղվող պրն. Քալաշյանը։

Եկավ 1995 թ., եւ ես նորից գնացի խորհրդային շրջանի ՆԳՆ բաժին եւ դարձյալ պահանջեցի հրացանս։ Պրն. Քալաշյանը գտնելով իմ փաստաթղթերը, հարց բարձրացրեց առաջին հրացանի մասին։ Ի դեպ, նա ոչ մի անգամ չէր նայել փաստաթղթերս, եւ երբ պատասխանեցի, որ այն 1989 թ. ուղարկել եմ Ղարաբաղ՝ հայրենիքի պաշտպանության համար, Քալաշյանի դեմքը ուրախությունից փայլեց, եւ ինձ ուղեկցեց պետի տեղակալի մոտ, իսկ վերջինս ինձնից պահանջեց գնալ Ղարաբաղ, գտնել հրացանը եւ ետ բերել։

Իսկ երբ պահանջեցի երկրորդ հրացանը, պետի տեղակալը շատ հանգիստ պատասխանեց, որ հանցագործները հարձակվել են բաժնի վրա եւ տարել են բոլոր զենքերը, որի համար ոչինչ անել չեն կարող։

Հրացանն այսօրվա գներով 180000 դրամ արժե, եւ ես հիմա ի վիճակի չեմ նոր գնելու, ուստի պահանջում եմ կամ վերադարձնել հրացանս, կամ որպես փոխհատուցում վճարել 180000 դրամ։ Ինչքանով տեղեկացել եմ, որ քաղաքային տեսուչը 1989 թ. բռնագրավել էր միայն հրացանի փողը։ Իսկ այս տարվա մարտին տարավ նաեւ հրացանի մնացած մասը։ Ես ինձ համարում եմ այն խաբված ավանդատուներից, որոնց գումարները չեն վերադարձնում։

Ո՞վ պետք է պատասխան տա սա դրա համար։ Ի դեպ, ինձ նման խաբված որսորդները շատ-շատ են։

[illegible]
Հայաստանի որսորդական միության անդամ

Եւ այսպես, համաձայն նախնական տվյալների, Մոլդովայի Հանրապետության տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունները կայացան, եւ նրանց մասնակցել են ընտրողների ավելի քան 50 տոկոսը։

Սակայն այդ ընտրությունները ընթացան ոչ այնքան հարթ, որքան են պատկերվում էր։ Թեկնածու ընտրությունների, ինչպես եւ սպասվում էր, հարցը այժմ էլ ... փոփոխական բնույթ։ Մոլդովայում ինքնավարության ժամանակավորման խնդիրը լուծվել է 100 տոկոսով։ Գագաուզները սովորում են կատարել իրենց տարածքում առայժմ Մոլդովայի կազմում ենք։

Սակայն փորձառություն Մերձդնեստրի հիմնախնդիրն։ Այդ չճանաչված հանրապետության իշխանությունը տեղական ինքնակառավարման մարմինների հանրապետական ընտրություններին մասնակցելուց հրաժարվելու առաջ քաղաքական հարց է։ Այդ հարցով մերձդնեստրցիները ցույց տվեցին հիմնախնդիրը Ռուսաստանի եւ Մոլդովայի փոխհարաբերությունների տեսանկյունից լուծելու իրենց վճռականությունը։ Այս համատեքստում է ռուսաստանյան Պետական դումայի պատգամավորների մասնակցությունը որպես դիտորդներ Մերձդնեստրում հանրաքվեի անցկացման ընթացքին որպես միջամտություն Մոլդովայի ներքին գործերին։ Նա մասնավորապես նշեց, որ դա կատարվել է Բորիս Ելցինին իր անձնական դիմումին եւ Պետդումայի նախագահ Իվան Ռիբկինի հասցեով Մոլդովայի խորհրդարանի նախագահ Պյոտր Լուչինսկու նամակին հակառակ, որոնցում ողջը առկա է այդ ձեռնարկի անցանկալիության մասին։

ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ընտրությունները Մոլդովայում կայացան առանց Մերձդնեստրի

ում։ Իսկ, այդ ընդդիմության ավելի հաղթանակը անհնարին տարածքի չէր։ Նախկին ԽՄԿԿ այժմ ԱԴԿ տարածման միայն Լուսինչում էր, որ ընդդիմությունը զգալիչ հաղթանակ տարավ եւ իշխանության են հասել։ Մոլդովայում խորհրդային բաղդացած է նրա կազմում չճանաչված Մերձդնեստրյան Մոլդովական Հանրապետության տարածքը։ Այս հանրապետության ազգաբնակչության 74 տոկոսը ռուսներ են։ Ինչպես նշել է Մերձդնեստրի նախագահը, «Հանրապետությունը արդեն հինգ տարի է, ինչ գոյություն ունի դե ֆակտո»։

Մոլդովայի տեղական իշխանության մարմիններում մասնակցելու Մերձդնեստրի ղեկավարության հրաժարումը, ըստ էության, Մերձդնեստրի քաղաքական ռեակցիան է։ Տեղին է հիշել, որ ինչպես Մոլդովայի նախագահ Միրչա Սնեգուրը «անօրինական եւ իրավական ուժ չունեցող» անվանեց Մերձդնեստրում ընթացող տեղական իշխանության մարմինների ընտրությունները եւ հանրաքվեն 14-րդ բանակի ճակատագրի վերաբերյալ։ Թեպետ Մոլդովայի ղեկավարությունն ինչ-որ չափով անհանգստացնում է գագաուզական երգաններ հատուկ կարգավիճակի շուրջ հանրաքվեի արդյունքները, այդ ուսումնասիրելով, այնտեղ տեղական իշխանության մարմինների ընտրությունները կայացել էին, ինչպես հայտնի դարձավ, դրա ընտրողական նրա հարաբերությունները միանգամայն կախյալ վիճակի մեջ են։ Մոլդովան էներգակիրների եւ հումքի համար Ռուսաստանին պարտք է մնացել մի պատկառելի գումար։ Իսկ 1994 թ. աշնանային սեզոնից հետո նա առհասարակ անվճարունակ դարձավ։ Ճիշտ է, Արեւմուտքի երկրները խոստացել են օգնել, սակայն ոչ հենց այնպես, այլ կապակցելով իրենց օգնությունը 14-րդ ռուսաստանյան բանակի հանրապետության տարածքից դուրս բերելու խնդրի հետ։ Ինչպես տեսնում եք, շղթան կրկին փակվեց Ռուսաստանի վրա։ Ռուսաստանը փող առ փող օգնել է մերձդնեստրյան ղեկավարությանը այդ դիրքին հասնելու հարցում։ Արտաքուստ Ռուսաստանի հարաբերությունները Մոլդովայի ղեկավարության հետ միանգամայն բարեկամական են։ Ստորագրվել է 14-րդ բանակի դուրսբերման ժամկետների (երեք տարվա ընթացքում) մասին պայմանագիր, իսկ գործնականում, ինչպես խոստովանել տեղեկացրեց, «Ռուսաստանը մինչեւ այժմ չի վավերացրել 14-րդ բանակի դուրսբերման մասին պայմանագիրը եւ այդ դուրսբերումը սահմանող մեխանիզմի մասին հինգ լրացուցիչ համաձայնագրերը»։ Մոլդովայի նախագահ Միրչա Սնեգուրը չի նաեւ Ռուսաստանի տրամադրելից Մերձդնեստրում ընտրությունները եւ հանրաքվեի անցկացման վերաբերյալ։ Այսպես, նա դա...

Ինչեւէ, Մերձդնեստրի խնդիրը կարծես կխորանա մինչեւ այս հարց ժամանակ, այս անգամ մերձդնեստրցիների տեղական ինքնակառավարման մարմինների հանրապետական ընտրություններում մասնակցության դաշտ ի ռազմական մեծության հետ։

Ստեղծված կացությունը վկայում է, որ Ռուսաստանը անհեթեթ ընթանում է առաջընթացի իր գլխավոր գծով ԱՊՀ բոլոր երկրները «լծորդելու» ճանապարհով։ Ստորագրում է պայմանագիր, եւ այն վավերացնելուց առաջ ձգտում է ստանալ դիմացինից որոշակի եւ ռեսուրսներ իր ակնկալած վարակում, ազգային եւ տնտեսական շահերը պաշտպանելու տեսանկյունից։

Ինչ վերաբերում է, թե ով, որ ընտրել է հարցել Մոլդովայի տեղական իշխանության մարմինների ընտրություններում, ապա առաջինների հաղթանակը զարմանալի չէ։ 1994 թ. աշնան ամբողջ ընթացքում, որ խորհրդական տնտեսական վնաս հասցրեց առաջին հերթին հանրապետության գյուղատնտեսությունը, դա ոչ մեկի չի կարող զարմացնել։ Կարծիք այնքան բան է, որ մարդկանց շատ բան է պատահում, ի տարբերություն իշխանության, որը դրանում մեղք է դարձնում նախ եւ առաջ ուրիշներին։ Դա արդեն եղել է մեր պատմության մեջ։

ՌՈԶԱ ՍԱՐԳՍՅԱՆ,
Պատմագիտության թեկնածու

ՀՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍ

Չեչնիա. Վերջնագիրը չի ընդունված

Շարունակվում է չեչեն զինված կազմավորումների զինաթափման գործընթացը Բամուտ բնակավայրում։ Ինչպես ԻՏԱՌ ՏԱՍՍ-ին հայտնի է դարձել Գրոզնիի զինվորական աղբյուրներից, համապետական ուժերի ղեկավարությունը կիրակի օրը վերջին զգուշացում ներկայացրել է այս բնակավայրում կամավոր հանձնել զենքը եւ վայր դնել զենքը։ Սակայն այս հերթական վերջնագիրը չի ընդունվել։

Ապրիլի 17-ի առավոտյա դրությամբ, ԻՏԱՌ ՏԱՍՍ-ի թղթակցի ունեցած տվյալների համաձայն, Բամուտում գործողության իրականացնելու ժամանակամիջոցում համապետական ուժերը կորցրել են շուրջ 10 սպանված, ավելի քան 20 մարդ վիրավոր է։ Մայրտուպ բնակավայրում, որտեղ կիրակի օրը եղել է ԻՏԱՌ ՏԱՍՍ-ի թղթակիցը, տեղի վարչակազմի ներկայացուցիչները պատմել են, որ Դուդաեւի կողմնակիցներն իրենց սպառնացել են դատաստանով, եթե իրենք համագործակցեն համապետական ուժերի հետ։

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ

Անդորր օս-ինգուշական գոտում

Արեւմտյան սեփական թղթակիցը Վլադիկավկազից հաղորդում է, վերջին օրերս հարաբերականորեն կայուն բնույթ է ձեռք բերել օսական իրադրությունը օս-ինգուշական հակամարտության գոտում։ Զինվորական աղբյուրների տվյալները հաստատում են, որ այստեղ չեն նկատվել ազգամիջյան հողի վրա դիմակայության օջախներ։

Կանխատես է եղել նաեւ Պրիգորոդնի շրջանի յոթ բնակավայրերում, որ տեղ վերադառնում են գաղթականները ու վերաբնակեցվածները։ Ռուսաստանի նախագահի հրամանագրի համաձայն, այս շրջանի յոթ բնակավայրեր պետք է վերադառնան ավելի քան 600 օս եւ ինգուշ ընտանիքներ։ Այսօրվա դրությամբ հարազատ օջախներ է վերադարձել 349 ընտանիք։ Հյուսիսային Օսիայում ներկայումս ապրում է ավելի քան 12 հազար ինգուշ։

■ *Սահման անց շարունակվում է։ Մոսկվայի միջբանկային փոխարժեքային բորսայում ԱՄՆ-ի դոլարի փոխարժեքը ապրիլի 17-ին գրանցվել է 5066 ռուբլի 1 դոլարի դիմաց, ինչը նախորդ ցուցանիշից բարձր է 20 ռուբլով։ Նախնական պահանջարկը (94,9 միլիոն դոլար) գերազանցել է առաջարկին (68,81 միլիոն դոլար)։ Անհրաժեշտ ... 40 ... ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ*

ՄՈՍԿՎԱ

Ինվեստիցիաների թվով՝ երրորդ տեղը զարգացած երկրների մեջ

«Ռուսաստանում բանկային ընդհանուր թիվը 1994 թվականին կազմել է մեկ միլիոն։ Սակայն բյուջեի ներդրումներ կատարելու այդ մասնավոր բանկերը մինչեւ 2005 թվականը 148 միլիոն ներդրում կկրճատվի հասնելով 138-ի»։ Ապրիլի 15-ին այս տվյալները հայտարարությունն է ներկայացրել Ռուսաստանի գիտությունների ակադեմիայի ազգաբնակչության սոցիալ-տնտեսական հիմնախնդիրների ինստիտուտի տնօրեն Նատալյա Ռիմաշեւսկայան։ Մոսկվայում կայացած «Կանանց դերը նախաձեռնությունում» ֆորումի խորհրդաժողովում։

ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ի մեկնաբանին տված հարցազրույցի ժամանակ Ն. Ռիմաշեւսկայան նշել է, Ռուսաստանում ժողովրդագրական ոչ բնական պատճառների ...եր ավելանալիք, արտագաղթից եւ ինքնասպանություններից։ Ինվեստիցիաների մակարդակով Ռուսաստանի Դաշնությունը երրորդ տեղն է գրավել 82 զարգացած երկրների թվում։

Այս ֆոնի վրա Ն. Ռիմաշեւսկայան ընդգծել է խորհրդարանի ու կառավարության միջեւ ... «Երկ խաղաղության ժողովրդագրական հիմնախնդիրները չպետք է առաջնայինների թվին, այսպես մենք կարող ենք կորցնել ազգի գենոֆոնդը», եզրակացրել է Ն. Ռիմաշեւսկայան։

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ

«Օրենֆով» զորքերը լքում են Ռուսաստանը

Մոսկվայի եւ մարզի հանգավոր ուսխտոսի ավելին քան 20 հեղինակություններ վերջին ժամանակներս ռուսական բնակչության են մեկնել ու տասնամյա։ Այս մասին ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ի թղթակցին հայտնել է Մոսկվայի ներքին գործերի դեպարտամենտի կազմակերպված հանցագործությունների դեմ պայքարի բաժնի պետ Վիկտոր Շոզոտկին։

Նրա տվյալով, նրանց հանցագործությունների համար ապաստան են գտել ԱՄՆ-ում, Իսրայելում, Գերմանիայում, Իսպանիայում, Կիպրոսում։

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Անհրաժեշտ Հայկական Համագործարի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամի նախապատրաստական գրասենյակը հայտնում է, որ Նորքի մանկապարտեզի վերանորոգման եւ դպրոցի շինարարության ավարտման աշխատանքների կապալի մրցույթում հաղթող է ճանաչվել «Արեւիկ» ՍՊԸ-ն։

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ ծրագրի շրջանակներում Անհրաժեշտ Հայկական Համագործարը եւ Կոտայքի շրջանի Կարճաղբյուր գյուղի միկրոծրագրի կոմիտեն հայտարարում են բաց մրցույթ (թենդեր) Կարճաղբյուր գյուղի ավտոճանապարհի վերանորոգման աշխատանքների կապալի համար։

Մրցույթի պայմանները հետեւյալն են՝

1. Դիմումները ընդունվում են ցանկացած մասնավոր շինարարական ձեռնարկությունից։ Պետական ձեռնարկությունները մրցույթին մասնակցելու իրավունք չունեն։

2. Կապալ ստանալու հավակնորդները պետք է բավարարեն ՀՍԱ ծրագրով ներկայացվող պահանջները։

3. Դիմորդները պետք է ուսումնասիրեն օբյեկտի աշխատանքների ծավալները եւ ներկայացնեն նախահաշիվ։ Պայմանագրի պայմանները եւ օբյեկտի աշխատանքների նախնական ծավալները ներկայացնող փաստաթղթերի փաթեթը կարող են ստանալ ս. թ. ապրիլի 18-ից մինչեւ 26-ը, ամեն աշխատանքային օր ժ. 9.00-ից 18.00։

4. Մրցութային փաստաթղթերն ընդունվում են մինչեւ ս. թ. ապրիլի 27-ը, ժ. 10.00։

5. Բոլոր դիմորդների ներկայությունը բացման արարողությանը պարտադիր է։ Այն դիմորդների ծրարները, որոնք չեն ներկայանա բացման արարողությանը, բացված են բացվել չեն։ Բացումը կկայանա ս. թ. ապրիլի 27-ին ժ. 10.15 Կարճաղբյուրի գյուղխորհրդի շենքում։

6. Մանրամասն տեղեկությունների, ինչպես նաեւ մրցույթի փաստաթղթերին ծանոթանալու համար կարող եք դիմել հետեւյալ հասցեներով՝

Երեւան, Մոսկովյան 24, երրորդ հարկ
Անհրաժեշտ Հայկական Համագործարի
սոցիալական ներդրումների հիմնադրամի
նախապատրաստական գրասենյակ

Հեռ. 52-99-87, 56-04-66
կամ
Կոտայքի շրջան, գյուղ Կարճաղբյուր. Գյուղխորհուրդ

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

ԵՂԵՌՆ-80

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Երբ բանալու ըլլաք սիրտս, այնտեղ պիտի գտնեք հայը

Լիպարիտ Ազատյանը ամերիկահայ ավագ սերնդի այն ներկայացուցիչներից է, որ անցել է Առաջին աշխարհամարտի զենքի միջով և տեսել բաների փորձությունները: Ապրելով Իրանում, ապա 1977 թ. հաստատվելով Միացյալ Նահանգներում, նա իր գործուն մասնակցությունն է բերել հայ համայնքների մշակութային և հասարակական կյանքին: 1982-ին Արմեն Տոնոյանի հետ նա հիմնում է «Նավասարդ» ամսագիրը և համանուն ընկերակցությունը: 1985-ին հրատարակում է (Արմեն Տոնոյանի համահեղինակությամբ) «The Armenian Genocide» (Հայկական ցեղասպանություն) գիրքը, 1990-ին՝ «Տիգրանյան Յիշատակներ» հատորը, իսկ ահա վերջերս՝ «Հայ որբերը Մեծ եղեռնի» վավերագրական մասյանը: Այսօր 80-ամյա Լիպարիտ Ազատյանը շարունակելով հարգանքի արժանի ազգային գործունեությունը, գուցեև համեստ, բայց մեծ դրվատանքի արժանի իր նպաստն է բերում ցեղասպանության զոհերի ոգեկոչմանն ու Հայ Դատին:

Թուրքիո արեւելյան գավառներուն մեջ Համիտյան 1894-1896 ջարդերու հետեւանքով, հայ ժողովրդի կրած տառապանքները մեծ արձագանք գտան եվրոպական եւ ամերիկյան մամուլին մեջ, արթնցնելով խիղճը քաղաքակիրթ մարդոց, որոնք փութացին հասնիլ կոտորածներու վայրերը՝ օգնության ձեռք երկարելու հայ ժողովրդին:

Անցած դարու վերջին, 1895-ին, դեռ ջարդերը կշարունակվեին, երբ հիմնվեցավ «Գերմանո Արեւելյան միսիան» (Deutsche Orient mission), որուն ղեկավարը եղավ հիմնադիրը՝ հոգեւորական եւ հասարակական գործիչ դոկտ. Յոհաննես Լեփսիուսը:

Տարի մը չանցած, լույս տեսավ Լեփսիուսի «Հայաստանը եւ Եվրոպան» աշխատությունը:

Անոր հրատարակած գիրքերը, նվիրված հայ ժողովրդի նկատմամբ եղած դաժան անարդարություններուն, ոչ միայն կվկայեն, որ Օսմանյան կայսրության մեջ հայերը ենթարկված են սերկական ճնշումներու, այլեւ կատարված Մեծ Ոճիրը կանխամտածված ծրագիր մը եղած է:

Այս մեծ հայասերը իր անձնական վկայությունը կբերե Սողոմոն Թեհլիրյանի դատավարության ժամանակ, փաստելու համար, թե իթթիհատականներու առաջնորդ Թալեաթ արյունարբու ոճրագործ մըն էր:

Օտարազգի հայ բարեկամներու շարքին ամենեն առաջ Լեփսիուսի անունը կհիշատակենք անոր համար, որ ան իր տարած աշխատանքներու հետ միասին կրցավ երեւելի գործիչներ ու գիտնականներ համախմբել «Գերմանական օգնություն» ընկերակցության շուրջ, որոնք կաշխատակցեին ընկերության հիմնած «Մեսրոպ» պարբերականին:

«Գերմանո Արեւելյան միսիոն»ը Թալասի եւ Ուրֆայի մեջ հիմնված որբանոցներեն ետք նորերը կբանա Վան, Տիգրանակերտ, Մարաշ եւ հայաշատ այլ քաղաքներուն մեջ: Այդ որբանոցներուն բացումը եւս կապված է Լեփսիուսի անվան հետ:

Գերմանական միսիոներական ամենամեծ աշխատանքները կտարվին Խարբերդին մոտիկ Մեզիրեի մեջ, ուր 25-30 հոգիե բաղկացած միսիոներներ կաշխատեին որբանոցներու, դպրոցներու, հիվանդանոցի եւ արհեստանոցի մեջ, ուր ապաստան գտած էին 608 հայ որբեր, իսկ եղեռնեն հետո՝ 1350 որբեր:

Այս միսիոներներուն անձնակազմին ղեկավարը եղած է փաստոր Յոհաննես Էհմանը: Ան հմուտ մանկավարժ մը ըլլալեն զատ եղավ դիվանագետ մը, հռետոր հայագետ մը եւ ազնիվ հայասեր: Որբերը զինք անվանած են «հայրիկ»:

Այն ժամանակ, երբ որբի՞ մը փրկությունն իսկ ուրախության արցունքներ կխլեր սրտանց վերապրողներեն, Էհմանի փրկած որբերուն թիվը հասած էր հազարեն ավելիի, այդքան թիվ մըն ալ որբանոցներուն մեջ ծառայողներուն եւ դանիական «Էմմաուս» որբանոցի հաստատություններն իր փրկածները:

Հոն, Գերմանիո մեջ եւս, մեծ զարմանք պատճառած է այն, թե ինչպես կրցած է Էհմանը, ճկուն դիվանագիտությամբ եւ համառ հետապնդումներով թուրքերու ձեռքեն եւ ափերեն ազատել որբանոցներու երեխաները, ինչպես կրցած է չորսական ոսկի փրկագին վճարելով զինվորական ծառայութենեն փրկել բազմաթիվ երիտասարդներ:

Հայկական ջարդերուն արձագանքները հասած էին ոչ միայն Բեռլին, այլ նաեւ շրջանները, ուր Ֆրանկֆուրտի մեջ 1896-ին ականավոր քաղաքատնտես Լոհմանը հիմնեց «Գերմանական Օգնություն» ընկերակցությունը:

Մենք երախտագիտությամբ պիտի հիշենք նաեւ դանեմարքացի եւ զուիցերացի բարեգործներուն: «Դանեմարքացի Կանանց Միսիոն»ը հիմնադրված էր Կոպենհագենի մեջ 1900 թվականին: Մեկ տարի ետք այս միսիոնը Մեզերեի մեջ բացած էր աղջկանց որբանոց մը Քույր Քրիստա Համմըրի ջանքերով: Այս քույրը ոչ միայն մեծ խնամատար մը եղած է որբ հայուհիներուն համար, այլ Խարբերդի շրջանին հիվանդներուն բժշկուհին, անոնց հոգացող ու հսկող փրկարարը: Ան է, որ անմիջական ձեռք մեկնած է ժանտախտեն տառապողներուն եւ նույն հիվանդությամբ վարակվելով՝ զոհած է կյանքը 1903 թվականի վերջերուն:

Օրիորդ Քարեն Եփփեն, դանեմարքացի միսիոներուհին, որ հարավ արեւելյան Թուրքիա՝ Եդեսիա-Ուրֆա կհասնի 1905-ին, հանձն կառնե գերմանական որբանոցին հոգատարությունը: Անմիջապես կջանա հայերեն սորվիլ: Տասնյակ տարիներ, օր ու գիշեր, առանց թե ձմեռ, ան հետամուտ կըլլա անձնող, որբացած ու բռնի երեխաներուն ապաստան տալու, խնամելու եւ կերակրելու գործին որբանոցի երդիկին տակ: Եղեռնեն ետքն ալ, հեռանալով Ուրֆայեն, ան կերթա Հալեպ 1920-ին եւ հազարավոր խլյակներու կյանքը բարվոքելու սուրբ աշխատանքը կստանձնե: Անոր շնորհիվ էր, իբրեւ Ազգերու լիկայի հանձնախումբի անդամ, որ մոտավորապես երկու հազար որբեր ու այրիներ անապատներեն ու արաբական վրաններեն կբերվին Հալեպ:

Հոն, Հալեպի մեջ են իր հիմնադրած այրիանոցն ու իր գերեզմանը ուր թաղված է հայ եկեղեցու ծիսակատարությամբ, իր կտակին ու փափագին համաձայն: Ան հայուհիի մը նման ապրեցավ եւ «հայ եմ» ըսավ:

Երբ Քարեն Եփփեի մասին շատ է գրված, եւ տակավին պետք է գրվի, ապա նույնքան եւ նույնպիսի երախտագիտությամբ պիտի գրվի դանեմարքացի միսիոներուհի հիվանդապահուհի Մարիա Ճեյկոբսենի մասին:

Ան Խարբերդ գնաց իբրեւ ամերիկյան հիվանդանոցին վերակացու ու սիրելի դարձավ Մեզիրեյի եւ շրջակա բոլոր գյուղերուն մեջ՝ հիվանդները դարմանելով, կարիքավորներուն օգնելով, իսկ 1917-են վերջ, երբ Ամերիկան մտավ պատերազմի մեջ ու ամերիկացի միսիոներները ստիպված եղան հեռանալու Թուրքիայեն, ամերիկյան որբանոցներու երեխաներուն եւ աշխատողներուն հոգատարությունը վստահեցան Ճեյկոբսենին:

Խարբերդի շրջանի տեղահանություններն ու ջարդեն ետք, 1915 ձմեռը բազմաթիվ մանչեր ու աղջիկներ պահված էին մոխրակույտերու եւ աղբերու մեջ: Անոնք ձյուներու մեջեն անցնելով կուգային ու կգտնեին Մարիա Ճեյկոբսենը եւ կհանձնվեին անոր հոգատարության: Անոթի ու անտեր այս երեխաները, որբերու փրկիչ Մարիա Ճեյկոբսենը կտեղավորե ամերիկյան միսիոներներու պարպված շենքը: Խավարի մեջ ապրող այս երեխաներեն ոմանք կմահանան եւ մեռած երեխաներու գերեզմանները ինքը Մարիա Ճեյկոբսենը անձամբ կփորե:

Մարիա Ճեյկոբսենի անունը անկարելի է անջատել լեռնային Լիբանանին մեջ հաստատված «Թռչնոց բույն»են: Այդ որբանոցը բացվեցավ 1922-ին Ջուբեյի մեջ, ապա փոխադրվեցավ Ճիպեյլ եւ գոյատեւեց մինչեւ օրս: Որբերը չմնալու պատճառով «Թռչնոց բույնը» այժմ դպրոց է:

Խարբերդեն մինչեւ Ճիպեյլ 1907-1957 լման կես դար, հիվանդապահի եւ որբախնամ Մարիա Ճեյկոբսենի կյանքը անգնահատելի նվիրում մը եղավ հայության համար:

Մենք նվազ երախտագիտությամբ չէ, որ պիտի հիշենք զվիցերացիներուն՝ հատկապես տատա Քյունցլերն ու անոր կինը, Բեատրիս Ռոհները, եւ ապա դոկտ. Լեոփոլդ Ֆավրն ու Անթոնի Քրաֆթ-Բոնարը: Կիլիկիո եւ Արեւմտյան Հայաստանի մեջ, անոնք դանեմարքացիներու հետ ավելի քան 5000 հայ որբեր փրկած են թուրք յաթաղանեն: Լեոփոլդ Ֆավրի եւ Անթոնի Քրաֆթ-Բոնարի ազնիվ ջանքերով է, որ հայկական օջախներ հիմնվեցան Զվիցերիո Բընկեն գյուղը եւ Ժնեւ քաղաքի մեջ:

Կուզենք առանձնապես շեշտել այստեղ Յակոբ Քյունցլերի գործունեությունը:

Ան իր աշխատանքները սկսած է 1900-ին Ուրֆայի եւ Տիգրանակերտի շրջաններուն մեջ: Բայց անոր գործունեության հիմնական ու գերազանց կողմը կնկատվի այն, որ իր կնոջ հետ կրցած է 1914-1919 տարիներու ընթացքին պահել, պահպանել ու խնամել 700 հայ որբեր եւ զանոնք հանձնել ամերիկացիներուն, որոնք Ուրֆա կվերադառնան պատերազմը վերջանալեն ետք: Եւ երբ կորոշվի մոտավորապես 10000 որբեր Թուրքիայեն տեղափոխել Սուրիա եւ Լիբանան, տատա Քյունցլերը նույնպիսի անձնվիրությամբ կկազմակերպե եւ կհետեւի փոխադրման աշխատանքներուն:

Ուրիշ զվիցերացի միսիոներուհի օրիորդ Բեատրիս Ռոհների հայասիրությունը: Ան երբ Մարաշեն Հալեպ կուգա, տեսնելով գաղթականներու անհանդուրժելի վիճակը ու անոնց ծանր ապրելակերպը, գերմանացի գնդապետ Ֆոն Քրիզի միջնորդությամբ արտոնություն կստանա Հալեպի մեջ որբանոց հիմնելու զվիցերիայեն եւ Ամերիկայեն խոստացված նվիրատվություններով: Հաջողությամբ կպսակվի իր առաքելությունը, եւ ան երկու որբանոց կբանա, ուր ապաստան կգտնեն 850 որբեր:

Ամերիկայեն ստացած գումարներով ան գաղտնապես կօժանդակե կարոտյալներուն եւ բոլոր տարիքի հայերուն: Ավելին՝ ան կհաջողի արտոնություն ստանալ կառավարական արհեստանոցներու մեջ հագուստներ ու անկողիններ պատրաստելու թուրք զինվորներու համար հայ գաղթականներու ու որբերու աշխատանքով, արտոնություն մը, զոր առիթ կընծայեր տարագրյալներուն ազատվելու մահեն: Ծրագիրը գործադրելով՝ օրիորդ Ռոհնըր 6500 հայ կիներու ու 3000 աղջիկներու եւ 650 տղամարդոց աշխատանք կստեղծե:

Բավարարվեցանք քանի մը անուններ հիշելով՝ թեեւ հայ որբերու նվիրյալները անհամար են: Մենք պատրաստ ենք երախտագիտությամբ հիշելու եւ հարգելու հիշատակը օտարազգի այս նվիրյալներուն, ուստի մեր հայրենի իշխանություններուն հայցողությանը կթողունք ոգեկոչելու անոնց հիշատակը ինչ որ պարտք ու պարտականք է:

Ուսումնասիրության մը համար 1993-ին կդիմեմ Դանեմարքա, Քույր Քրիսթըն Վինտին որուն մեծ մայրն ու մայրը «Դանեմարքական Տիկնանց Միսիոն»ին նախագահուհիներն են եղած եւ, 1966-ին, ինքը ստանձնած է նախագահությունը այս հայասիրական հաստատության:

Այս ազնիվ ու բարի միսիոներուհին իր նամակներեն մեկուն մեջ կգրե:

«Երբ բանալու ըլլաք սիրտս, ապա այնտեղ պիտի գտնեք հայը, որուն համար շնորհակալ եմ մորս, ան է, որ պարգեւեց ընծի հայերուն հանդեպ ունեցած սերս»:

Հազարներով Քույր Քրիստըն Վինտներ ձեռք երկարեցին մեր դժբախտ որբերուն եւ ոչնչացումե փրկեցին: Ժամանակն է, հարգենք հիշատակը օտարազգի մեր բարեկամներուն:

ԼԻՊԱՐԻՏ ԱԶԱՏՅԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

Հայերի ցեղասպանության ճանաչման գործընթացը միջազգային համագործակցության կողմից

Բովանդակ մարդկության դեմ ուղղված ամենամեծ ոճրագործություններից մեկը՝ Օսմանյան կայսրությունում հայ ժողովրդի ցեղասպանությունը համաշխարհային պատմության չավարտված գլուխն է, քանի դեռ ոճրագործը բաց արժանիորեն չի դատապարտվել, իսկ հայերը հատուցում չեն ստացել: Երբ հրեաների դեպքում դա նյութական փոխհատուցումն էր, որն այսօր էլ կատարվում է Գերմանիայի կողմից, ապա հայերի համար այն նաեւ բռնագավված եւ հայաթափված հայրենիքի վերադարձն է: Պատմության դասերը ցույց են տալիս, որ ժողովուրդները շատ ծանր են հատուցել, երբ մոռացության են տվել մարդկության դեմ ուղղված հանցագործությունները: Ժողովրդի բախտն այստեղ ոչ մի նշանակություն չունի, երբ պետական քաղաքականության մակարդակ է բարձրացվում ցեղապաշտական, մարդատյաց տեսությունը: Հիշենք գերմանական ֆաշիզմը, որը հռչակել էր գերմանացիներին բոլորից մի քանի անգամ գերակշռող սլավոնական ժողովուրդների բնաջնջման անհրաժեշտությունը:

Սակայն, երբ հիտլերյան վարչակարգի կողմից կատարված հանցագործությունները համաշխարհային հասարակությունը եւ գերմանական ժողովուրդը դատապարտեց, նույնը չի կարելի ասել հայոց ցեղասպանության մասին, թեեւ հայերի բնաջնջումն ու կոտորածները ինչ-ինչ մանրամասներում տարբերվում են հրեաների ֆիզիկական ոչնչացումից, որովհետեւ հայերինը սեփական տարածքում ապրող ժողովրդի ցեղասպանություն էր:

Այն ժամանակ, երբ Օսմանյան կայսրությունում տեղի էր ունենում Հայոց գողգոթան, այն դատապարտեցին ժամանակի հասարակական-քաղաքական եւ պետական նշանավոր գործիչները (Ա. Ֆրանս, Ռ. Ռոլան, Ֆ. Նանսեն, Ջ. Բրայս, Յ. Լեփսիուս, Վ. Վիլսոն, Ջորջ Լ. Քերզոն եւ այլք) որակելով որպես մարդկության պատմության մեջ առաջին համընդհանուր ցեղասպանություն: Բայց այնուհետեւ մարդկությունը մոռացության տվեց նորագույն պատմության ամենասեւ էջը:

ՄԱԿ-ի 1948 թ. դեկտեմբերի 9-ի «Ցեղասպանության հանցագործությունը կանխելու եւ դրա համար սահմանված պատժամիջոցների մասին» կոնվենցիայում եւ միջազգային մի շարք այլ փաստաթղթերում սահմանված է, որ այդօրինակ հանցագործությունները վաղեմության ժամկետ չունեն, եւ ցեղասպանություն իրագործած յուրաքանչյուր պետություն հատուկ իրավական պատասխանատվություն է կրում անկախ այն բանից, թե կգտնվե՞ն ու պատժման կենթարկվե՞ն ոճրագործությունների անմիջական կազմակերպիչները, թե ոչ:

Ուշագրավ է, որ վերջին տասնամյակներում լուրջ քայլեր են կատարվում Հայոց ցեղասպանության համընդհանուր ճանաչման ուղղությամբ: Դրան նպաստեցին մի շարք գործոններ. 1. 1965 թ. աշխարհի մի շարք երկրներում հայկական ավանդական 3 կուսակցությունների եւ հայ եկեղեցու գլխավորությամբ լայնորեն նշվեց հայոց ցեղասպանության 50-ամյակը: 2. ԱՍԱԼԱ-ի եւ սփյուռքահայ այլ կազմակերպությունների զինական գործողությունները: 3. Ֆրանսիայում, Մեծ Բրիտանիայում, Գերմանիայում եւ այլուր գործող մարդու իրավապաշտպան կազմակերպությունների աճող ճնշումը միջազգային կազմակերպությունների վրա հայերի ցեղասպանությունը ճանաչելու պահանջով: Այս բոլորը տվեցին իրենց դրական արդյունքը, եւ միջազգային հեղինակավոր կազմակերպությունները, պետական պաշտոնական շրջանակները սկսեցին քննարկել հայոց ցեղասպանության դատապարտման խնդիրը:

1965 թ. Հելսինկիում կայացած Խաղաղության համաշխարհային վեհաժողովի նախահանձնաժողովը, ապա վեհաժողովի եզրափակիչ նիստը միաձայն ընդունեցին բանաձեւ, որտեղ ճանաչվում եւ դատապարտվում էր 1915 թ. հայոց ցեղասպանությունը:

1973 թ. ՄԱԿ-ի Մարդու իրավունքների հանձնաժողովը հանձնարարեց ռասիզմի եւ ցեղասպանության ենթահանձնաժողովին՝ ուսումնասիրել հայերի 1915 թ. ջարդերը որպես ցեղասպանություն որակելու հարցը: 12 տարի Թուրքիայի կողմից խոչընդոտվելուց հետո, ի վերջո, 1985 թ. օգոստոսի 9-ին լսվեց զեկուցումը ցեղասպանության կանխման եւ պատժելու վերաբերյալ, որտեղ հիշատակվում էր նաեւ թուրքերի կատարած 1915 թ. ոճրագործությունը: 1984 թ. ապրիլին Փարիզում հրավիրվեց Հայկական ցեղասպանությանը նվիրված ժողովուրդների մշտական դատարանի նիստը:

1987 թ. հունիսի 18-ին Եվրախորհրդարանն ընդունեց «Հայկական հարցի քաղաքական լուծման վերաբերյալ» բանաձեւը, որի 2-րդ կետում ասված էր. «Օսմանյան տարածքում հաստատված հայերի դեմ 1915-1917 թթ. տեղի ունեցած եղերական դեպքերը իրենցից ներկայացնում են ցեղասպանություն 1948 թ. դեկտեմբերի 9-ին ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի «Ցեղասպանության ոճիրը կանխելու եւ պատժելու վերաբերյալ կոնվենցիայի դրույթների տեսանկյունից»: Բանաձեւը Թուրքիայի Ընդհանուր շուկային անդամ դառնալու պայմաններից մեկն էլ համարում էր 1915 թ. ցեղասպանության մասին ինքնաճանաչողությունն արտահայտելը:

Համաշխարհային եկեղեցական խորհուրդը 1983 թ., ապա 1989 թ. մայիսի համաժողովներում ընդունեց բանաձեւեր հայերի ցեղասպանության մասին: Ընդ որում 1989 թ. համաժողովի բանաձեւում ճանաչվում էր սփյուռքահայերի հայրենիք վերադառնալու իրավունքը:

Անշուշտ, հայերի ցեղասպանության ճանաչման գործընթացն այլ հարթության վրա կլիներ, եթե հայ ժողովուրդը 1921 թ. կորցրած չլիներ իր ազգային պետական անկախությունը: Միայն՝ ղարաբաղյան ազգային ազատագրական շարժման վերընթաց զարգացումը ստիպեց Խորհրդային Հայաստանի Գերագույն խորհրդին 1988 թ. նոյեմբերի 22-ին ընդունել օրենք «Օսմանյան Թուրքիայում 1915 թ. հայերի ցեղասպանության դատապարտման մասին»: Վերջապես շատ կարեւոր քայլ էր 1994 թ. Ռուսաստանի Դաշնության Պետական դումայում ցեղասպանության հարցի քննարկումը եւ դատապարտումը:

Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման տեւական գործընթացում, առանց չափազանցության, պատմական հանգրվան կարելի է համարել 1995 թ. ապրիլի 14-ը: Այդ օրը Ռուսաստանի Դաշնության Պետական դուման միաձայն (կողմ՝ 282, դեմ եւ ձեռնպահ չկա) պաշտոնապես դատապարտեց թուրքական կայսրության կողմից 1915-1922 թթ. գործադրված հայերի ցեղասպանությունը՝ ապրիլի 24-ը ընդունելով որպես ցեղասպանության զոհերի հիշատակի օր:

ԷԴՎԱՐԴ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

Հանդիպում

(Սկիզբը էջ 1)

– Նման կոշտություն դրսեւորելով, կողմերն ի՞նչ են վկայակոչում:

– Բանն այն է, որ Ադրբեջանի Հանրապետությունը եւ Լեռնային Ղարաբաղի ղեկավարությունը փորձում են գործն այնպես առաջ տանել, ասես հնարավոր լինի արդեն այդ առաջին քաղաքական համաձայնագրի հիման վրա լուծել հակամարտության բոլոր հարցերը: Դա իդեալական կլիներ, եթե իրատեսական լիներ: Իրականում դա արտահայտվում է «ամեն ինչ կամ ոչինչ» ձեւակերպմամբ: Եւ ահա մենք 11 ամիս է, ինչ այդ ոչինչն ունենք այն պատճառով, որ երկու կողմերն ուզում են ունենալ ամեն ինչ:

Ադրբեջանական կողմն ուզում է այդ համաձայնագրի շրջանակներում անհապաղ հասնել ռազմական գործողությունների ընթացքում գրավված բոլոր տարածքների լրիվ ազատմանը: Հուզական եւ նույնիսկ իրավական տեսակետից անկարելի է քննադատել նման ցանկությունների ճշմարտացիությունը: Բայց իրական քաղաքա-

նելու մասին է, այլ փաստորեն ադրբեջանական կողմին առաջարկվում է համաձայնել ԼՂ լիակատար անկախությանը: Եւ միայն այս պայմաններում ղարաբաղյան ուժերը կհեռանան ռազմական գործողությունների ընթացքում իրենց գրաված տարածքներից: Կարգավիճակի հարցի առաջադրումը կրում է աբսոլյուտիստական, մաքսիմալիստական բնույթ. լիակատար անկախություն եւ ոչ թե կարգավիճակ Ադրբեջանի ներսում: Եւ սա գրավյալ տարածքների ազատման դիմաց:

– Չե՞ք կարծում արդյոք, որ անկախությունը ճանաչելու ղարաբաղցիների պահանջն արդեն գոյություն ունեցող իրողությունները ճանաչելու պահանջ է: Իսկ դրանք այնպիսին են, որ Լեռնային Ղարաբաղն այսօր դե ֆակտո անկախ է, համենայնդեպս, Ադրբեջանից: Եւ նրանց ինչի՞ն է պետք ինչ-որ ինքնավարություն, թեկուզ ամենալայնը, ինչպես Դուք ասացիք, եթե նրանք արդեն ավելի շատ բանի են հասել: Չէ որ դա հե-

բարդացնում է քաղաքական կարգավորումը:

– Անկասկած, կարգավորումը չի կարող կայուն լինել առանց ինչ-ինչ երաշխիքների: Տվյալ դեպքում պետք է փնտրել ինչպես ներքին, այնպես էլ արտաքին, ինչպես քաղաքական, այնպես էլ ռազմական երաշխիքներ: Ներքինն այն է, որ Ադրբեջանի Հանրապետությունում անհրաժեշտ են որոշակի օրենքներ Ղարաբաղի կառուցվածքի վերաբերյալ: Արտաքինն այն է, որ միջազգային ընկերակցությունը պետք է օժանդակի, որպեսզի, ասենք, ես վերցնում եմ վարկածներից մեկը, Լեռնային Ղարաբաղի լիիրավ լայն ինքնավարությունը Ադրբեջանի ղեկավարության կողմից հարգվի ոչ թե խոսքով, այլ գործով: Գոնե որոշակի ժամանակահատվածում ինչ-որ միջազգային վերահսկողություն է հարկավոր այն պայմանավորվածությունների կատարման նկատմամբ, որոնք ձեռք կբերեն բոլոր հակամարտ կողմերը: Զինված հակամարտության դադարեցմանը վերաբերող առաջիկա քաղա-

ինքնանպատակ չէ, այլ ծառայում է բանակցությունների ապահովմանը: Իսկ եթե գործողությունն արդեն տեղի ունենա, իսկ բանակցությունները (այս բնագծում խոսքն արդեն ոչ թե քաղաքական համաձայնագրի, այլ ԼՂՀ կարգավիճակի հարցերի լուծման մասին է) տեղապտույտ տա՞ն: Չէ որ գործողությունը պետք է ավարտվի այն ժամանակ, երբ կապահովվի համապարփակ խաղաղ կարգավորում: Գործը կիսատ թողնելով շրջանից հեռանալ, երբ համապարփակ կարգավորում չի ապահովված, նշանակում է վտանգել շատ բան, անիմաստ դարձնել այդ գործի համար արված բոլոր ծախսերը, բոլոր ներդրումները՝ ոչ միայն ֆինանսական, այլեւ քաղաքական: Արդարացի մտահոգություն է ծագում այն պատճառով, որ եթե գործողությունն սկսելուց հետո կողմերն իրենց պահեն նույնքան անզիջում կերպով, կստեղծվի Կիպրոսի իրադրությանը նմանվող իրավիճակ: Իսկ միջազգային ընկերակցությունը պատրաստ կլինի՞ արդյոք վճարել այդ գոր-

րություն, իրականում կնպաստի՞ արդյոք հակամարտության կարգավորմանը, թե ընդհակառակը, կբարդացնի այն:

– Այս տարբերակներից յուրաքանչյուրն ունի իր դրական եւ բացասական կողմերը: ԵԱՀԿ բազմազգ գործողությունը ունի այն անվիճելի առավելությունները, որ անաչառության ավելի համոզիչ տպավորություն է թողնում, որ այստեղ հաշվի չեն առնվում որեւէ հարեւան պետության շահերը: Նման գործողության նկատմամբ ավելի մեծ վստահություն կա ինչ-որ մեկի ազգային կամ պետական շահերից դրա հեռու լինելու տեսակետից:

Ռուսաստանի կամ ԱՊՀ-ի տարանջատիչ ուժերի օգտագործման տարբերակը ԵԱՀԿ գործողության համեմատությամբ պակաս արժանիքներ ունի, բայց այդ տարբերակը կարող է գործի դրվել շատ ավելի արագ եւ որոշ կողմերով ավելի արդյունավետ կերպով: Թեեւ քաղաքական առումով այն միշտ էլ մի տեսակ խոցելի է ինչ

Լուծումը նախեւառաջ պետք է գտնեն կողմերը՝ փոխըմբռնելի տարբերակներով

«Ազգի» թղթակից Լուսիկ Ղուկասյանի հարցերին պատասխանում է Վլադիմիր Կազիմիրովը

կանության տեսակետից երեւի պետք է աստիճանաբար առաջ շարժվել: Ես համոզված եմ, որ կողմերի առավել ճկուն մոտեցման դեպքում գրավյալ շատ շրջաններ արդեն վաղուց կարող էին ազատված լինել եւ 100 հազարավոր ադրբեջանցի գաղթականներ կկարողանային արդեն վերադառնալ հարազատ օջախներ եւ բնականոն կյանքը վերականգնել նույնիսկ զինադադարի պայմաններում:

Հիմա ղարաբաղյան կողմի մասին: Նրանք գրավյալ տարածքներից հեռանալը պայմանավորում են Լեռնային Ղարաբաղի անվտանգության փաստորեն կատարյալ երաշխիքի ապահովմամբ: Նաեւ հարց է առաջադրվում, որ պետք է սահմանվի ԼՂ կարգավիճակը: Ղարաբաղի անվտանգության հարցը չի կարող լուծվել միանշանակ կերպով, միանվագ գործողությամբ, ներկա պահին հրաշագործ միջոցներ չկան: Մեր կարծիքով, Լեռնային Ղարաբաղի անվտանգությունը զգալի չափով կախված կլինի հաշտության բանակցությունների ընդհանուր զարգացումից: Երբ դա առաջընթաց շարժում լինի դեպի առավել կայուն խաղաղություն, դա կմեծացնի ԼՂ անվտանգությունը: Ներկա իրավիճակի լճացումը (ոչ խաղաղություն, ոչ պատերազմ) այն պայմաններում, երբ Ղարաբաղի ղեկավարներն ասում են, թե իրենք ունեն ռազմաճակատի ամենակարճ գիծը, առավել ձեռնտու դիրքերը, ԼՂ անվտանգության երաշխիք չի ծառայում: Ընդհակառակը, արմատական խնդիրների լուծված չլինելը եւ բանակցությունների լճացումը կկուտակեն այնպիսի բացասական կրիտիկական լիցք, որը կարող է լիցքաթափվել ռազմական գործողությունների վերսկսմամբ:

Լեռնային Ղարաբաղի կարգավիճակի հարցադրումն ինքնին ճիշտ է: Պարզ է, որ դա կարգավորման արմատական կողմն է: Բայց բանն այն է, որ ներկայումս կողմերը փաստորեն երկխոսություն չեն վարում այդ հարցի առթիվ (ես նկատի ունեմ Բաքուն եւ Ստեփանակերտը): Բաքուն հաստատակամորեն Ադրբեջանի տարածքային ամբողջականության եւ սահմանների անխախտելիության դիրք է բռնել, իսկ Լեռնային Ղարաբաղը անկախություն է պահանջում, թեեւ Բաքվի կողմից առաջարկվում է լայն, իսկ Ադրբեջանի բարձրագույն ղեկավարների մի շարք հայտարարություններում՝ ամենալայն ինքնավարություն Ադրբեջանի շրջանակներին: Բայց այդ հարցի շուրջը երկխոսություն չկա: Իսկ կարգավիճակ տարածքների դիմաց հարցադրումից այնուամենայնիվ հակամարտության ուժային եւ ոչ թե քաղաքական լուծման հոտ է գալիս: Այստեղ փաստորեն հարց է առաջադրվում ոչ թե տարածքների վրա կարգավիճակի, այլ տարածքի վրա անկախության մասին: Ահա թե տվյալ պահին հարցն ինչպես է առաջադրում Ղարաբաղի ղեկավարությունը: Խոսքը ոչ թե ինչ-որ փոխըմբռնելի կարգավիճակ որո-

ջընթաց քայլ է:

– Գիտեք, Լուսիկ, ես այնուամենայնիվ կարծում եմ, որ դա ոչ թե հետընթաց, այլ առաջընթաց շարժում է: Եթե դատենք մեկ հարթության վրա, ապա ինչ-ինչ զիջումները հետընթաց քայլի տպավորություն են թողնում: Բայց եթե ավելի լայն նայենք, ապա դա առաջընթաց քայլ է դեպի բնականոն խաղաղ կյանք: Հարկ կլինի հաշվի առնել, թե ովքեր են քո հարեւանները եւ դու ինչպես ես նրանց հետ փոխգործակցում: Պահպանել պատերազմական գործողությունների ընթացքում նվաճվա՞ծը: Չէ որ դրա համար հարկ կլինի դա ավելացնել խաղաղ կյանքի ֆոնին, իսկ մենք ուզում ենք խաղաղություն եւ կայունություն ունենալ այդ ամբողջ շրջանում: Եւ պե՞տք է արդյոք այլանդակել սեփական հասարակության տնտեսական, սոցիալական, մշակութային կյանքը, թե մեկ կամ կես քայլ հետ գնալ, բայց ապահովել բնականոն փոխգործողությունն ու համակեցությունը նրանց հետ, ում հետ այնուամենայնիվ հարկ կլինի կողք կողքի ապրել տասնամյակներով ու դարերով: Մի՞թե դա առաջընթաց շարժում չէ, եթե հետագայում բացառվելու են այն բոլոր ծայրահեղությունները, որով էթնիկական, իսկ երբեմն էլ մասամբ կրոնական հողի վրա այդ շրջանում տեղի են ունեցել հայերի եւ ադրբեջանցիների, կամ ինչպես նախկինում նրանց անվանում էին, կովկասյան թաթարների միջեւ:

Եւ վերջապես, կողմերի փոխադարձ անվստահության խնդիրը: Անվստահությունն այնքան մեծ է, որ դժվար է հույս ունենալ, թե մենք կկարողանայինք մոտ ժամանակներս լուծել այդ հակամարտության առնչությամբ կուտակված բոլոր հարցերը: Ոմանք գտնում են, որ ռազմական հարմար դիրքեր զբաղեցնելով, նրանք կարող են թելադրել սեփական պայմանները, մյուսները, ըստ երեւույթին, կարծում են, թե որքան համառորեն առաջ քաշեն իրենց պահանջները, այնքան զիջող կլինի հակառակ կողմը: Շատ է հուզականությունը եւ, եթե կուզեք, համառությունը...

– Վլադիմիր Նիկոլաեւիչ, ինչ վերաբերում է համառությանը, դա ղարաբաղցիների հայտնի ազգային գիծն է: Եթե նրանք ինչ որ բան մտահղացել են, ապա ոչ մի գնով չեն նահանջի: Երեւի ավելի հեշտ է փոխել մյուս կողմի դիրքորոշումը: Իսկ Ղարաբաղի դիրքորոշումը, իմ կարծիքով, լիովին բացատրելի է, քանի որ չկան միջազգային կամ այլ քաղաքական սկզբունքներ, մեխանիզմներ, ձեւակերպումներ, որոնք Լեռնային Ղարաբաղի եւ համանման հանրապետությունների համար կերաշխավորեին կարգավիճակի ստացումը: Իսկ քաղաքական երաշխիքների բացակայությունը

քական համաձայնագիրը պետք է ամրագրվի ինչպես ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի, այնպես էլ ԵԱՀԿ-ի անհրաժեշտ որոշումներով: Իսկ ռազմական երաշխիքներ ասելով ես նկատի ունեմ հակամարտության գոտում խաղաղապահ ուժերի տեղաբաշխու-

մը, որոնք ինչ-որ ժամանակահատվածում կբացառեն կողմերի զինված ուժերի անմիջական շփումները եւ կողմերին կպաշտպանեն միջադեպերից, որոնք միշտ վտանգավոր են եւ կարող են հանգեցնել լայն դիմակայության:

Միջազգային միջնորդները կարող են օգնել, կարող են ընդհակառակը, նույնիսկ վնասել, եթե չափից ավելի ջանան ինչ-որ բանում, բայց հարցի լուծումը պետք է գտնեն նախ եւ առաջ կողմերը, առաջարկելով փոխըմբռնելի տարբերակներ:

– Պրն. Կազիմիրով, անցյալ տարվա վերջերին այն զգացողությունը կար, թե շուտով իրականացվելու է հաշտարար գործողություն: Բայց միջազգային ուժեր տարածաշրջանում չկան եւ ըստ երեւույթին մոտ ժամանակներս չեն լինի: Ո՞րն է դրա պատճառը:

– Դա իրոք շուտով չի լինի, եւ պատճառներն այստեղ բազմաբնույթ են: Ամենայն հավանականությամբ դա տեղի չի ունենա այն պատճառով, որ կա քաղաքական համաձայնագիր: Մենք դեռեւս այնքան էլ մոտ չենք զինված հակամարտության դադարեցման համաձայնագրի ստորագրմանը, որպեսզի խոսենք խաղաղապահ ուժերի անհապաղ տեղաբաշխման մասին: Առանց քաղաքական համաձայնագրի, իհարկե, միջազգային խաղաղապահ գործողություն չի լինի: Ավելին, ներկայումս եւրոպական շատ պետություններ երկյուղներ ունեն կապված այն բանի հետ, որ գործողությունն

ծողության դիմաց եւ շրջանում պահպանել իր ուժերը, ասենք 5 տարի կամ ավելի: Չէ որ դա կապված է զգալի ծախսերի հետ: Ֆինանսական հարցերը հիմա շատ սրությամբ կծառանան: Այստեղ հարկավոր է լուծումներ փնտրել եւ պետք է վաղօրոք կանխատեսել, որ այդ գործողությունը կարող է չավարտվել սկզբնապես սահմանված 6 ամսում:

Դժվարություններ են ծագում նույնիսկ այն դեպքերում, երբ մենք Ձեզ հետ դատում ենք, թե արդեն կա քաղաքական համաձայնագիր, կա գործողություն: Իսկ հետո ի՞նչ: Հետագայում համեմատաբար արագ կապահովվի՞ արդյոք բոլոր խնդիրների, ներառյալ Լեռնային Ղարաբաղի կարգավիճակի, քաղաքական լուծման համաժամանակյա բնույթը, որպեսզի հնարավոր լինի համապատասխան հաջողությամբ ավարտել այդ գործողությունը: Այստեղ տիրող անվստահությունը պետություններին չի խրախուսում մասնակից դառնալ՝ ուժեր տրամադրել, խոստանալ որոշակի նյութական պաշարների ներդրում:

– Այդուհանդերձ, Բուդապեշտում որոշում ընդունվեց միջազգային ուժեր տարածաշրջան ուղարկելու մասին:

– Բուդապեշտում միայն քաղաքական կամք արտահայտվեց՝ ԵԱՀԿ-ին ուժեր հատկացնել շրջանում խաղաղապահ նման գործողություն անցկացնելու համար: Դա միայն քաղաքական կամքի արտահայտություն էր՝ զորաբաժիններ եւ այլ ռեսուրսներ տրամադրել ապագայում հնարավոր գործողությանը: Իսկ այնուհետեւ ճշգրտվում է, որ դրա համար անհրաժեշտ են քաղաքական համաձայնագիր, ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի բանաձեւի ընդունում, հարկավոր են հիմնավոր նախապատրաստական աշխատանք Մինսկի պլանավորման խմբի շրջանակներում եւ հակամարտ կողմերի հստակորեն արտահայտված համաձայնությունն այդ ուժերի տեղաբաշխման առթիվ: Եւ այդ ժամանակ միայն ԵԱՀԿ մշտական խորհուրդը կարող է որոշում ընդունել այդ ուժերի ստեղծման եւ գործողության անցկացման մասին: Այստեղ առկա է անհրաժեշտ պայմանների մի ամբողջ շղթա: Մի բան է ուժեր տրամադրելու պատրաստակամության արտահայտումը եւ այլ բան՝ այդ ուժերի տրամադրումը: Այստեղ բավական մեծ տարբերություն կա:

– Ասացեք, Վլադիմիր Նիկոլաեւիչ, իսկ ինչո՞ւ առհասարակ Ղարաբաղում խաղաղապահ գործողության ընթացքում անհրաժեշտ դարձավ միջազգային ուժերի մասնակցությունը: Ձեր կարծիքով հակամարտության կարգավորմանն այժմ ԵԱՀԿ-ին մասնակից դարձնելը, որը չունի ոչ միայն զորաբաժին ու ֆինանսական միջոցներ, այլեւ սեփական կանոնադ-

ինչ ընդդիմադիր ուժերի հարձակումների համար, թե դա ոչ թե հաշտարար գործողություն է, այլ օկուպացման եւ շրջանում ռուսական զորքերի տեղաբաշխման մեկ ուրիշ ձեւ եւ այլն:

– Հետաքրքիր է, թե որքա՞ն կարեւոր Ղարաբաղի խնդրի կարգավորման մեջ Ռուսաստանի Դաշնության միջնորդական հաշտարար գործունեությունը:

– Դա անհնար է արտահայտել թվերով կամ տարադրամով: Բայց ես պետք է ասեմ, որ մենք համառորեն ու հաստատակամորեն կատարում ենք այդ աշխատանքը, անընդհատ դեմ առնելով այս կամ այն կողմի, իսկ որպես կանոն, այն երկու կողմերի անըմբռնողությանը, որոնց մասին ասացի: Կողմերից յուրաքանչյուրը փորձում է գործն այնպես ներկայացնել, ասես ռուսաստանցի միջնորդը սիրաշահում է մյուս կողմին:

– Նման կշտամբանքները շատ հաճախ հասցեագրվում են կոնկրետ Ձեզ, Վլադիմիր Նիկոլաեւիչ: Անձամբ Ձեզ համար դրանք վիրավորակա՞ն են, թե՞ ոչ:

– Ես դա ընկալում եմ ամենից առաջ որպես այս կամ այն կողմի ներկայացուցչի հուզական արձագանք անբավարար իրավիճակի առթիվ: Իհարկե, միշտ էլ ուզում են մեղավոր գտնել եւ շատ հաճախ նրանք ոչ թե նայում են հայելուն, այլ դիմում են նրան, ում հետ գործ ունեն, տվյալ դեպքում՝ միջնորդին: Երբեմն միջնորդից նույնիսկ ավելի շատ են զանգատվում, քան մյուս կողմից: Բայց պարզապես այդպիսին է աշխատանքը, ոչինչ չես անի:

– Պրն. Կազիմիրով, լսել եմ, որ Դուք մտադիր եք թողնել «Ղարաբաղի ճակատը»:

– Ես իրոք նման ցանկություն հայտնել եմ իմ ղեկավարությանը, բայց առայժմ չեմ կարող որոշակի բան ասել:

– Հուսով եմ, Ձեր այդ ցանկությունը պայմանավորված չէ նրանով, որ Ղարաբաղի հարցի կարգավորումը անհեռանկար եք համարում:

– Ոչ, բանն այն է, որ ամեն մարդ կարոտում է ուրիշ հարցերի, այդ թվում նաեւ ես: Իսկ նախկինում ինձ վիճակվել է զբաղվել Արեւելյան Եվրոպայով: 21 տարի զբաղվել եմ Լատինական Ամերիկայով, 5 տարի՝ Աֆրիկայով: Մայիսի 5-ին՝ Բիշքեկի արձանագրության օրը, կլրանա Ղարաբաղով զբաղվելուս 5 տարին: Մենք վերջերս հաշվարկեցինք, որ այդ ժամանակամիջոցում 31 անգամ եղել եմ հակամարտության շրջանում: Ես չեմ հրաժարվում այդ ուղղությամբ աշխատելուց, բայց նաեւ ինչ-որ կարոտով ուզում եմ վերադառնալ նախկին գործերին: Բայց քանի դեռ այս առնչությամբ գործնական որոշումներ չկան, ես կշարունակեմ զբաղվել նույն խնդրով, գործադրելով իմ բոլոր ուժերը:

Մոսկվա

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Մշակույթ

Անդրադառնանք գրքի արժանիքներից միայն մի քանիսին. Հակոբ Ասատուրյանն ընդգրկել է Կոմիտասի բովանդակ կյանքն ու գործը, առնչվող երեւույթները պատմական միջավայրում: Փորձել է վերծանել երաժշտական արվեստի խորքը, ուստի երաժշտության էությունը, դրա հաստատուն անփոփոխելիությունը երաժշտագիտության մեջ ամենաբարդ ճանաչված կերպարային վերլուծության միջոցով: Ճիշտ է նկատված, որ գրականության մեջ դրա համախ հանդիպող փորձերը համարյա միշտ բերի են կամ ոչ համոզիչ, կամ էլ անձնական զգացումների բառադարան, որ միշտ կասկածելի տակ է: Փոխարենը երգերի («Գարուն ա», «Հորովել» ժան զարդերն են», «ամեն մարդ ազգ կխաղա» եւ որ կարեւորն է «բնականաբար տեղի կունենա արժեքներու ըմբոշ ու խախտում, ճաշակներու այլասերում...»:

Մի՞թե արդյոք ազգը դարձյալ չի՞ կանգնի «հայն ունի՞ ինքնուրույն երաժշտություն» հարցի շեմին, սկսենք սկզբի՞ց: Տաղանդավոր լրագրող Ն. Սահակյանը ճիշտ է գրելով. «Ախ այդ ամեն նորի սիրահարները. կարծես հինը գիտեն կամ որ գիտեն մինչեւ վերջ գիտեն»: Բայց չէ՞ որ մենք ենք հենց խորքում, չէ՞ որ բուն առաջվածքի «ամենից ավելի նորը լավ ոգեհոգանված հինն է»: Ազգային ինքնության դասը այդին անցյալը մեջ բերող ուղին է, եւ Հ. Ասատուրյանը դա հիմնավորում է. «Ո... դյան-Կոմիտաս երգի խոսքի եւ խոսքի ու եղանակի շեշտերը, մեջ հայերեն երգ, ճաշակ, հնչում դարգեղներ, ժողովրդական երգ եւ սաղ. մեկը բանավոր, աշխարհիկ բեմաներով եւ խառնուծին աշխարհաբարով, մյուսը՝ գրավոր եւ գրաբար, եկեղեցական, կրոնա-բարոյագիտական բովանդակությամբ, մեղեդի եւ խոսք վերջինիս առաջատարությամբ, հայ երգ եւ արեւելյան երգ եւ այլն: Ի դեպ, կարդում այս հետաքրքիր են տարբեր ճղդաակների գործի ու փաստերի արժեքում, երեւույթների բացատրության ձեւ. գիտական զաղափարի հետադիմում եւ այլն:

Վերջապես, գրքի մատուցման մասին. «Կոմիտասը զարդ նարկա...

Պաշտամն արժանիին տալու փորձ

Հակոբ Ասատուրյանի «Կոմիտաս վարդապետի հետ» գիրքը Կոմիտասի մեծությունը ներկայացնում է երաժշտություն եւ գրականություն միախառնելով

1994-ին Լոս Անջելեսում Թեհեկյան մշակութային միության շեն հանդիսությամբ նշեց ականավոր հայ գրող, երգիչ-երաժիշտ Հակոբ Ասատուրյանի ծննդյան 90-ամյակը: Միաժամանակ, գինեձոնի արարողությամբ հասարակայնորեն ընդունվեց նրա «Կոմիտաս վարդապետի հետ» (հայ երգի արահետներով) իր տեսակի մեջ եզակի աշխատությունը: Ասատուրյանն այն մտավորականն է, որն իր գործով օգնում է աշխարհացրիվ հային ամենուր հայ մնալ, սատարում ազգի միասնության համահավաքական շրջանակներում: Գործիքը՝ մեծարգույն գիրն ու կոմիտասյան երգն է: Ծառայեց ժողովրդին՝ հեռացած հայրենի հողին, հավասարեց իր հանգրվանի-զաղափարին, այն է՝ ազգից հավերժություն պահպանիր «հողի սիրով», «հոգու խորքով», ասել է թե՝ հայ երգով, կոմիտասյան երգով: «... Անհնար, որ ինչեց կոմիտասյան երգը, ամենեն խոնարհ հայն իսկ զգաց այդ երգերեն բխող ու մինչեւ հոգին խորերը թափանցող սարսուռը: Այդ երգերուն մեջ ան գտավ ինքզինք»: «...Միշտ երգել եմ հայերեն ...հայկական հավախի մինոլորտը հայերեն երգով միայն կցերմանա»: Հեղինակի վկայու...) հրաշալի օրինակներ է տալիս Ասատուրյանը «տեսանելիության» ու «շոշափելիության» հասնող իր ընթրագումներով:

Արժանիքների թվում է գիտական բարեխղճությունը, որ երբեմն հասնում է բծախնդրության. ո՞րն է Կոմիտասի ծննդյան օրը. նոյեմբերի 21, թե 22 թ. հավասա՞լ նրա հավաքած երգերի 3-4 հազար թիվն, որին եւ պատասխանում է «... երկյուղածությամբ մոտեցէք կոմիտասյան տողված, գիր ու գանձ եւ անփոխարինելի փաստին: Պետք չէ սառոկության անոնց երբենքի գոյության գանե»:

Հեղինակն այդ դերում համարձակ քննադատ է: Այսպես չի ընդունում օտարածին, հիմնականում գեղարվեստական արժանիքներից զուրկ «քաղաքական, (բայց ոչ քաղաքային), ազգայնական (բայց ոչ ազգային հայրենասիրական) երգերը «... ասոնց բոլոր գրված են առհասարակ դրոշակյալ, միամիտ եւ անճարակ գրիչներե, քաղաքական քարոզչություններու հետամուտ հարկով «հայրենասերենե», գրված հետոտական ոճով, բռնազբոսիկ հանգավորումներով, տաղաչափական օրենքներու բացակայությամբ»: Օրինակներով երեւան է բերում դրանց «մեր ազատագրական պայքարին հասցրած վնասներուն բեռը», «առողջ ազգային դաստիարակության գործին» հասցրած ազգի ծառայությունը:

Ցավ է ապրում Հ. Ասատուրյանը, որ Կոմիտասն ավելի հասկացված ու գնահատված է օտարի կողմից: Զայրացած է կոչ անում խուսափել միօրյա եւրոպական խորհրդի գործունեությունը, առաջարկում հայ ռեժիմի մշակութաքաղաքականության այս հարցում սահմանել առաջնորդողները. «... անկասկածից հայերեն բաներ խոսող բոլ շարելով «հայերեն կերգե»..., թերակ ու բարձրախոս այս «երգահանդեսներուն անբաժան...

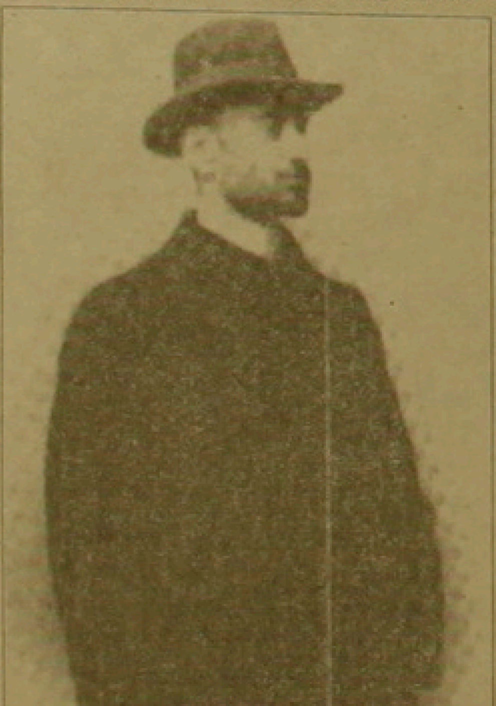

Կոմիտաս. Բեռլին. 1898

ձանց աչքին ներ երեւացող այս ուղին, որ գծած եմ ինծի համար, կարդարացնեմ անով, որ Աստված խոկ երբ մարդը ստեղծեց, իրեն Աստվածանմանչ մասյանի. ստեղծեց իր պատկերին (գեղին- Մ. Բ.) դեռ ոչ արիշին»: Եւ ինչո՞ւ ենք գնում արիշներին ճանապարհով անհետանալու ճամ փաներով, ինչի՞ն հետամուտ օտարով օտարանում ենք մենք մեզնից: Լոզանի բերբերից մեկը գրել է. «Կոմիտաս աշխատեր է ավելի իր երկրին, քան իր անձնական արվեստին համար, եւ իր ձայնով ամբողջ ցեղ մը կարտահայտեր»: Մեծերից մեծերի փառքով այդ ճանապարհով գնացողներին:

Գիտեմ շատ են լայնախոհ գիտնականին վայել ուշագրավ համեմատությունները, բայրեն էլ համոզիչ. Մուշեղ-Կոմիտաս իբրեւ հայ գրի ու երգի հրաշագործներ, Մ. Արե...

...յացված է կամ բեմինական չոր տեղյակներով երաժշտագետների կողմն եւ կամ զուտ զգացական հորդացել գծերով բանաստեղծ-գրողներն: Եւ կյանք այլ կարեւոր են անշուշտ. եւ սակայն... առանձնապար բերի: Կոմիտասի խոկական մեծությունը վերբերելու համար կարծես պետք կլլա երաժշտություն ու գրականություն միախառնել», որը եւ երջանիկ իրողությամբ ունենք ի դեմս Հ. Ասատուրյանի եւ նրա գրքի:

«Կոմիտաս վարդապետի հետ» աշխատությունը կարդացվում է մեկ շնչով. նյութը հետաքրքիր է եւ հարուստ, առատությունը խեղդում է գրական ոճն, պարզ ու կենդանի է լեզուն, խոսակ ծնակերտումները, դարձյալ միտքը, ընթերցողը հաճախ մոռանալով սկիզբը ներգրավվում է հեղինակի խոհերդածությունների մեջ, իսկ երբեմն էլ ոգեւորված վիճելու (ափի տեղը թերբը չէ): Շարադրանքը բաղ չեմ ճանկի Սփյուռքի անուն լսելիս «չոքերը բուլանալուն»: Բարձր արվեստի կողմնակից Ասատուրյան-քննադատը պարտավորեցնում է դրանից հետո ձեռք հասկացնել հայրենիքի գրականներին: Խոսքս անկեղծ է, ոչսպանը արժանիին տալու փորձ, հեռու աղավաղ համարելուց:

Մեր սեղանին է ընթիր տպագրությամբ մի գիրք, լավորակ թուղթ, «շնչող» էջեր, ճաշակավոր նկարչական ձեւավորում, հոդվածների ավարտող գեղեցիկ մանրանկարներ, լուսանկարներ:

«90 տարին երբեք չեն կրգած ընդունել, միշտ կը խորհիմ, թե արիւները միայն ծերանան... (տողեր ճամակից)»: Համոզված ավարտած այս խոսքերը համարում եմ ընդունենք եւ հայաստանյան բարեկամների անունից սիրելի Հակոբ Ասատուրյանին ցանկանք առաւելություն նոր գրքի սպասումով:

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲՐՈՒՏՅԱՆ

ՀՈԲԵԼՅԱՆ

Լրացավ գեղանկարիչ Հրաչյա Հակոբյանի ծննդյան 60-ամյակը

Օրերս լրացավ գեղանկարիչ Հրաչյա Հակոբյանի 60-ամյակը եւ այդ առթիվ Հայաստանի Ազգային պատկերասրահում առաջը կբացվի նրա անհատական ցուցահանդեսը:

Հ. Հակոբյանը ծնվել է Ադրբեջանի Խանլար գյուղում, սովորել եւ աշխատել Երեւանում: Ստեղծագործել սկսել է 60-ականների սկզբից: Իր կյանքի 46 տարիների ընթացքում նա ստեղծեց ավելի քան 25 կոմպոզիցիոն թեմատիկ նկարներ, մի քանի մոնումենտալ դեկորատիվ աշխատանքներ, բազմաթիվ դիմանկարներ, բնանկարներ, նատյուրմորտներ: Չլինելով Հայրենական մեծ պատերազմի մասնակիցը՝ նկարիչն այդ շրջանում ստեղծել է պատերազմական թեմայով բազմաթիվ աշխատանքներ: Համեմատաբար վաղ շրջանի գործերից առանձնահատուկ են «Կոմիտաս» (1969 թ.) եւ «Մտենդիարով» (1970 թ.) դիմանկարային կոմպոզիցիաները: Ստեղծագործական ժառանգության մեջ մեծ տեղ են գրավում նաեւ դիմանկարներն ու ինքնադիմանկարները: 70-ականների վերջին Հ. Հակոբյանն ուղեւորություն կատարեց Ֆրանսիա, որն անկասկած որոշակի դեր ունեցավ նկարչի հետագա ստեղծագործական կյանքում: Դրա վկայությունն են «Հրաժարան», «Ծաեսոն», «Փոքրիկածիններ» ինքնարտահայտման նոր ձեւերով աչքի ընկնող կտավները:

Հրաչյա Հակոբյան. «Սանրվող». 1980

1979-1981-ին Հրաչյա Հակոբյանը Երեւանի Օպերայի եւ բալետի թատրոնի ճեմասրահի որմնանկարների համար ստեղծեց ավելի քան 100 էսքիզներ: Երեք տարի տեւած աշխատանքը չընդունվեց գեղարվեստական հանձնաժողովի կողմից, որը հոգեկան ծանր հարված էր նկարչի համար: 1981-ին Փարիզում հանդիպելով երջանկահիշատակ Սերովբե եպիսկոպոս Մանուկյանին, նրա առաջարկով սկսեց աշխատել «Խաչելություն» կտավի վրա, որը պետք է կախվեր Փարիզի հայկական եկեղեցում: Նկարիչը ստեղծեց այս շարքի 6 կտավ, որոնք եւ դարձան նրա վերջին աշխատանքները: Դրանցից մեկն այժմ գտնվում է Հայաստանի Ազգային պատկերասրահում:

Անհատական ցուցահանդեսները բացվեցին նկարչի մահվանից հետո՝ Երեւանում, Նկարիչների միության սրահում, Փարիզում՝ Ալեք Մանուկյանի մշակութային սրահում եւ այլն:

Գեղանկարչի 10-ից ավելի աշխատանքներ («Կոմիտաս», «Ինքնադիմանկար», «Փոքրիկածիններ» կոմպոզիցիան եւ այլն) պահվում են Հայաստանի Ազգային պատկերասրահում: Հրաչյա Հակոբյանի ստեղծագործություններից կան նաեւ Ս. Պետերբուրգի Ռուսական արվեստի, Մոսկվայի, Ռիգայի, Օդեսայի եւ ԽՍՀՄ այլ թանգարաններում:

ՀԵՂԻՆԵ ՄԽՐՏՉՅԱՆ, ՆՏ

ԳՈՐԻՍ

«Փակ դռների գաղտնիքը» գրքի շնորհանդեսը

Անցյալ շաբաթ Գորիսում կայացավ ՀԲԸՄ Ալեք Մանուկյան մշակութային հիմնադրամի հրատարակած «Փակ դռների գաղտնիքը» գրքի շնորհանդեսը: Գորիսի «Տաթեւ» համալսարանի տնօրինության հրավերով քաղաքային մշակույթի տան դահլիճում կազմակերպված շնորհանդեսին ներկա էր հեղինակը՝ բանասիրական գիտությունների դոկտոր Դավիթ Գասպարյանը:

Գրքի շնորհանդեսը Գորիսում կազմակերպելը ամենեւին պատահական չէր: Դավիթ Գասպարյանն իր խոսքում շեշտեց, որ երբ գրքի անդրանիկ ընթերցումը չի արվում Եղիշե Չարենցի հայրենի Կարսում, ապա այն անպայման պիտի կայանար Բակունցի ծննդավայր Գորիսում:

Փակ դռների գաղտնիքը բացվեց նրանց արդարացումից 40 տարիներ հետո միայն, երբ հնարավոր դարձավ ծանոթանալ ոճրի մանրամասներին:

«Փակ դռների գաղտնիքը» գրքի շնորհանդես-քննարկման ընթացքում ելույթներ ունեցան եւ գրքի հրատարակումը կարեւորեցին «Տաթեւ» համալսարանի տնօրեն, բանասիրական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ Անդրանիկ Կարապետյանը, համալսարանի դասախոս, բանաս. գիտ. թեկնածու, դոցենտ Հովսեփ Բաղդասարյանը, Ակսել Բակունցի տուն-թանգարանի տնօրեն Քաջիկ Մխիթարյանը, արձակագիր Էդուարդ Ջուլհակյանը: Հույս հայտնվեց, որ փակ դռները կբացվեն լիովին, եւ մենք վերջապես կիմանանք մեր ժողովրդի արժանավոր զավակների զեհերման տեղը:

ՍԵՐԳԵՅ ՂԱԶԱՐՅԱՆ

ԳԻՏԱԹՈՒՐՔ

Պիզայի աշտարակն ուղղվո՞ւմ է

Պիզայի աշտարակը, որը մինչեւ վերջերս կործանման վտանգի տակ էր, սկսել է ուղղվել: Ճիշտ է, առայժմ ընդամենը 25 միլիմետրով, սակայն դրանով իսկ այն վերադարձել է այն դիրքին, որ ունեցել էր քսան տարի առաջ:

Այդ փոքր, բայց անչափ կարեւոր հաջողության համար պիզացի մասնագետները պարտական են 1990-ին կազմված փորձագետների միջազգային հանձնաժողովին: Վերջինս որոշել է 600 տ ընդհանուր զանգված ունեցող կապարե կիսաշրջանները տեղադրել հակակշիռ ստեղծել աշտարակի հյուսիսային մասում: Երկրորդ փուլում հիմքերի շուրջը կառուցվելու է բետոնե օղ, որը ձողաններով պետք է խարսխված լինի 60 մետր խորությամբ: Եթե այդ ծրագիրը հաջողությամբ իրականացվի, կապարե կիսաշրջանները կհեռացվեն, եւ հինգ տարի այցելուների համար փակ մնացած աշտարակը կարող է նորից ընդունել նրանց: Բոնանո Պիզանոյի նախագծած աշտարակը սկսել է թեքվել 1173-ից, երբ բանվորները ծեռնամուխ էին եղել երրորդ հարկի կառուցմանը: Աշխարհի բազմաթիվ մասնագետներ առաջարկում էին տարբեր «դեղամիջոցներ»՝ սկսած հիմքերի տակ սառցաբեկորների տեղադրումից մինչեւ աշտարակի պարզ ու հասարակ տեղափոխումը բետոնե հիմքի վրա: Բոլոր այս նախագծերն այնուհետ Պիզայի տաճարի (որը գտնվում է աշտարակի հենց կողքին) թանգարանում պահվող արխիվի մաս կազմեցին:

digitised by A.R.A.R.@

ՌԻԳԱ

Կասպարովը հաղթեց աշխարհի առաջնության իր ապագա մրցակցին

Վահանյանի անհաջողությունը

Ռիգայում տեղի ունեցող շախմատի աշխարհի նախկին չեմպիոն Միխայիլ Տալի հիշատակին նվիրված միջազգային մրցաշարի 4-րդ տուրում դյուրահնարավոր շախմատիստների վարկածով աշխարհի չեմպիոն Գարրի Կասպարովը մրցեց այդ կոչման հավակնորդ Վիշվանաթան Անանդի հետ: Դա սկզբունքային մրցավեճ էր, քանի որ նրանք առաջիկա սեպտեմբերին Քյոլնում վիճարկելու են աշխարհի չեմպիոնի տիտղոսը:

Կասպարովին առաջին անգամ բնորոշ վաղուց մոռացված Էվանսի գամբիտը: Դա մեծ անակնկալ էր առաջին հերթին Անանդի համար: Այդ սկզբնախաղում սպիտակները զիջվոր են զոհաբերում առանց անհրաժեշտ փոխհատուցման: Ուշագրավն այն է, որ այդ կարեւոր պարտիայից առաջ, դեռ ապավոտյան, Կասպարովը հայտարարել էր, որ ինքը տրամադրված է զոհաբերությունների եւ այդ առումով պարտիան նվիրելու է զոհաբերությունների արքա Միխայիլ Տալին: Այդպես էլ եղավ:

Պարտիայի ընթացքում նախաձեռնությունը չզիջելու համար Կասպարովը զոհաբերեց 2-րդ զինվորը: Այն բանից հետո, երբ պարզ դարձավ, որ ֆիգուրի կորուստն անխուսափելի է, հնդիկ գրոսմայստերն անձնատուր եղավ:

Հայաստանի շախմատային առաջատար Ռաֆայել Վահանյանը չորրորդ տուրում մրցում էր դյուրահնարավոր շախմատիստների ասոցիացիայի վարկածով աշխարհի փոխչեմպիոն Նայջել Շորթի հետ: Անգլիացի գրոսմայստերը, տիրելով նախաձեռնությանը, պարտիան տեղափոխեց նավակային վերջնախաղ, որտեղ 2 զինվորի առավելությունը նրան հաղթանակ բերեց:

Հոլանդացի գրոսմայստեր Յան Թիմանը, 3-րդ տուրում ծանր պարտություն կրելով Գարրի Կասպարովից, 4-րդում մարտակառուցված եւ ռուսաստանցի երիտասարդ ու տաղանդավոր գրոսմայստեր Վլադիմիր Կրամնիկի հետ մրցավեճում ողջակի զոհի ձեռնարկեց վերջինիս արքայի վրա: Սակայն Կրամնիկը պաշտպանվեց հմտորեն եւ պարտիան խաղաղ ելք ունեցավ:

Ռիգացի գրոսմայստեր Էդվին Կենգիսը երկար ժամանակ հավասար դիրք ուներ Վասիլի Իվանչուկի հետ հանդիպման ժամանակ: Սակայն նա մի պահ անզգուշություն դրսեւորեց եւ լվովցի գրոսմայստերը հնարամիտ տակտիկական հարվածով պարտիայի ելքը վճռեց իր օգտին:

Իվանչուկը, 4 հնարավորից վաստակելով 3.5 միավոր, ստանձնեց միանձնյա առաջատարի դերը: Սակայն նրան կարող է հասնել Գարրի Կասպարովը, որը 3 հնարավորից ունի 2.5 միավոր: Վլադիմիր Կրամնիկը 4 հնարավորից նույնպես վաստակել է 2.5 միավոր:

ԱՐՏԱԳԱՂԹ

Գալինա Աստաֆեյը գերմանացի՞, թե ռումինացի

Ծանրակ մարզաձեւերի բարձրացատկի աշխարհի չեմպիոնուհի, ռումինացի Գալինա Աստաֆեյը հիմա խոսում է գերմաներեն: Նա արդեն թողել է ռումինական քաղաքացիությունը եւ «մարկերի» երկրում գերմանական հպատակություն ստացել: Գալինան մտադիր է նաեւ իր անունը փոխել: Նա ուզում է կոչվել Ալինա, որն ավելի մոտ է գերմանական հնչողությանն ու անուններին: Գալինա Աստաֆեյը ռումինական ազգային կարմիր-դեղին գույների փոխարեն կրում է Գերմանիան խորհրդանշող սեւ-կարմիր-դեղին մարզահագուստը: Նա վերջերս գերմանական դրոշի ներքո, Բարսելոնում տեղի ունեցած ծանրակ մարզաձեւերի աշխարհի առաջնությունում, ցույց տալով 201 սմ արդյունք, նվաճեց չեմպիոնուհու կոչումը: Աստաֆեյը ուզում է Գերմանիայի ազգային գույների ներքո մասնակցել գալիք տարի Ատլանտայում կայանալիք օլիմպիական խաղերին: Բայց Ռումինիայի ազգային օլիմպիական կոմիտեն դեմ է նման ցանկությանը: Պատճառաբանելով, որ Աստաֆեյը նոր է Գերմանիայի քաղաքացի դարձել, Ռումինիայի ԱՕԿ-ը հայտարարում է, որ նա իրավունք չունի հանդես գալ այդ երկրի օլիմպիական հավաքականում:

25-ամյա այս ռումինուհին ինչո՞ւ է ուզում այդպես բաժանվել իր հայրենիքից: «Առաջին հերթին տնտեսական պայմաններն վատ են Ռումինիայում», ասում է Գալինա Աստաֆեյը: Երկրորդ պատճառն այն է, որ 1989 թ. դեկտեմբերի հայտնի հեղաշրջման օրերին, Բուխարեստում նա կորցրեց իր եղբորը, որն անորոշ պայմաններում սպանվեց Ռումինիայի տխրահռչակ գաղտնի ոստիկանության Սեկուրիտատեի կողմից: 1993 թ. հոկտեմբերին Գալինա Աստաֆեյը փախուստի մի ճանապարհով ապաստան է գտնում Գերմանիայի Մայնց քաղաքում: 1995 թ. փետրվարից Գալինա Աստաֆեյը պաշտոնապես Գերմանիայի քաղաքացի է: Երբ բերեւ ասպետիկայի միջազգային ֆեդերացիան արագորեն վավերացրեց նրա այս հպատակությունը, ապա Միջազգային օլիմպիական կոմիտեի օրենքները շատ ավելի խիստ են: Ըստ ՄՕԿ-ի 46-րդ հոդվածի, երբ որեւէ մեկը փոխում է իր քաղաքացիությունը, ապա առնվազն երեք տարի պետք է սպասի հաջորդ օլիմպիական խաղերին մասնակցելու համար:

«Մենք չենք ուզում, որ Գերմանիայի պես հարուստ երկիրը գողանա Ռումինիայի պես աղքատ երկրի մի մարզիկի», հայտարարեց Ռումինիայի սպորտի նախարար Ալեքսանդրու Միրոնովը:

Բուխարեստում լուրեր են տարածվել, որ ռումինացի շատ չեմպիոններ պատրաստվում են բռնել Գալինա Աստաֆեյի ճանապարհը:

Մնում է ավելացնել, որ 181 սմ հասակ ունեցող Գալինա Աստաֆեյի լավագույն ցուցանիշը 204 սմ է, եւ ըստ մասնագետների հիմնական նվաճումները դեռ առջեւում են: Գ. Ա.

ՏԱՐԱԳՆԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Իսրայելը նախկին ԽՍՀՄ ֆուտբոլիստների հավաքակայան

ԳՐԻԳՈՐ ԱՍՐԲԱՑՅԱՆ,
Վալանս, Ֆրանսիա

Իսրայելը դարձել է նախկին Խորհրդային Միության ֆուտբոլիստների հավաքակայան: Համառոտ հաշվարկները ցույց են տալիս, որ Իսրայելի առաջին դիվիզիոնի առաջնությունում հանդես եկող 46 օտար ֆուտբոլիստների 80 տոկոսը Արեւելյան Եվրոպայի նախկին կոմունիստ երկրներից են, առավելապես Խորհրդային Միությունից: Այսպես, Իսրայելում հիմա հանդես են գալիս նախկին ԽՍՀՄ 27 ֆուտբոլիստներ: Թել-Ավիվի «Մակկաբիի» պես բոլոր թիմերն իրենց կազմերում ունեն նախկին ԽՍՀՄ երկու կամ երեք խաղացողներ: Նրանցից շատերը, լինելով տեխնիկապես ու ավելի տաղանդավոր, քան ծագումով իսրայելցի ֆուտբոլիստները, ավելի քիչ են վարձատրվում վերջիններից:

Օրինակ, «Մակկաբիի» դարպասապահ Ալեքսանդր Ուվարովը, որը ժամանակին խաղացել է Մոսկվայի «Դինամոյի» կազմում, 1986 թ. Մեքսիկայում տեղի ունեցած աշխարհի առաջնությունում Խորհրդային Միության հավաքականի երկրորդ դարպասապահն էր: Սերգեյ Գերասիմեցը, որը խաղում էր ԽՍՀՄ նախկին չեմպիոն Մինսկի «Դինամոյի» կազմում եւ Բելառուսի հավաքականում, հիմա Իսրայելի առաջնության գլխավոր ռմբարկուն է:

Ամեն ինչ սկսվեց 1990-ին, երբ Բեռլինի պատը փլվեց: Իսրայելի ֆուտբոլի ֆեդերացիան իր երկրի յուրաքանչյուր թիմի երկու օտար խաղացողի փոխարեն արտոնեց երեքը: Միաժամանակ Արեւելյան Եվրոպայից եւ Խորհրդային Միությունից Իսրայել ներխուժած մի քանի հազար հրեաներ, լինելով մարզասերներ եւ առավելապես ֆուտբոլասերներ, նոր ուժ տվեցին իսրայելյան ֆուտբոլին: Հենց վերջիններիս կարեւոր շնորհիվ էր, որ շատ ֆուտբոլիստներ համաձայնեցին չնչին վարձատրությամբ խաղալ Իսրայելում: Բայց երբ նախկին Խորհրդային Միության հրեաներն այս երկիրը համարելու պես խնճռաբերաբար ստանում են Իսրայելի քաղաքացիություն, ապա նույնը չէ ոչ հրեաների եւ ծագումով այլ ազգությունների համար: Նրանք, խաղալով Իսրայելում, մնում են օտարներ: Այսօր «ռուսաստանցիները» (ներառյալ նաեւ այլազգիներ), մեծ թիվ կազմելով Իսրայելում, այստեղ հրապարակում են ռուսերեն բազմաթիվ թերթեր եւ նույնիսկ օրաթերթ: Հրեաների մեծամասնությունը, որոնք գալիս են նախկին կոմունիստական երկրներից, երբայերեն գրել, կարդալ չգիտեն: Շատերը, փնտրելով ռուսական մշակույթը, կարեւորված հեռուստածրագրերով հետեւում են ռուսական հեռուստաալիքների հաղորդումներին: Ամեն օր օդային կապ կա Թել-Ավիվի եւ Մոսկվայի միջեւ: Բայց բնիկ իսրայելցիները լավ աչքով չեն նայում այս «ռուսաստանցիներին», որոնք չեն ուզում խոսել երբայերեն, կամ անգլերեն: Իսրայելցիների կարծիքով, նրանք չափից ավելի շատ են ալկոհոլ օգտագործում եւ անհամեմատ շատ հանցագործություններ կատարում, քան տեղացիները: Վերջերս այդ թեմայով Ի-վան Իսենչոսկը սեփական մեղադրանքի պատճառով խնդիրներ ունեցավ իսրայելական դատական համակարգության հետ: Իսրայելցի ամեն մի խաղացող պնդում է, որ Արեւելյան Եվրոպայից եկած ֆուտբոլիստներն անկարող են առավոտյան ժամը 9-ից շուտ արթնանալ:

Զվիկա Կարիսեր անունով հրեա մի բիզնեսմեն, որը կազմակերպում է ռուսաստանցի ֆուտբոլիստների ներհոսքը Իսրայել, երազում է նրանցից ամենալավագույններին մեծ գումարներով վաճառել եվրոպական մեծ թիմերին, բայց մինչեւ հիմա Արեւմտյան Եվրոպայի ոչ մի թիմ ցանկություն չի ունեցել Իսրայելից վերցնել նախկին ԽՍՀՄ ֆուտբոլիստների:

ԽԱՌՆԱԿԱՐ

Դաշտի տերերը հայտնի են

Նախօրեին ֆուտբոլի հանրապետական ֆեդերացիայում վիճակահանությամբ որոշվեցին ՀՀ գավաթի 4-րդ խաղարկության կիսաեզրափակիչ առաջին հանդիպումներում դաշտի տերերը: Մայիսի 4-ին «Կոտայքն» ընդունելու է «Շիրակին», իսկ «Ցեմենտի» հյուրն է լինելու «Արարատը»: Պատասխան հանդիպումները կայանալու են մայիսի 18-ին: Բոլոր հանդիպումներն էլ սկսվելու են ժամը 17-ին:

ԱՊՀ երկրների մրցաշար Երեւանում

Մայրաքաղաքի «Դինամո» մարզադահլիճում ավարտվեց ֆինգ բռնցքամարտի միջազգային մրցաշարը, որին մասնակցեցին Վրաստանի հավաքականը, Սիբիրի թիմը եւ Հայաստանի երջաններ հավաքականները: Մրցաշարը բարձր մակարդակով կազմակերպեցին Երեւանի Սողանդարյան երջանի սպորտսկոմիտեն եւ ավանդական ուշուի ֆեդերացիան: Հաջողությունը հիմնականում ուղեկցեց մեր հանրապետության մարզիկներին: Ըստ քաշային կարգերի հաղթողներ դարձան Սոս Բաղդասարյանը (60 կգ), Արա Մարգարյանը (65 կգ), Արսեն Խաչատրյանը (75 կգ), Ստեփան Սիմոնյանը (80 կգ) եւ Ռամազ Կիկալաշվիլին (80 կգ-ից բարձր): Բացարձակ չեմպիոնի կոչումը նվաճեց Ստեփան Սիմոնյանը:

«Եվրոսպորտն» ընդլայնում է իր հորիզոնները

Մեծ հեղինակություն վայելող «Եվրոսպորտ» հեռուստաալիքը, որն ամեն օր 24 ժամ շարունակ մարզական հաղորդումներ է տալիս, գնալով ընդլայնում է իր աշխարհագրությունը: Վերջերս նա իր հաղորդումները սկսեց սփռել նաեւ Չեխիայում: Նախատեսվում է, որ մինչեւ այս տարվա վերջը «Եվրոսպորտի» հաղորդումները կսկսեն դիտել նաեւ Լեհաստանում, Հունգարիայում եւ Ռուսաստանում: Նշանակո՞ւմ է արդյոք, որ Հայաստանն էլ Ռուսաստանի շնորհիվ կկարողանա դիտել այդ հետաքրքիր հեռուստածրագիրը:

Ֆերգյուսոնը մտադիր է հեռանալ

Անգլիայի չեմպիոն «Մանչեսթեր Յունայթեդ» թիմի գլխավոր մարզիչ Ալեքս Ֆերգյուսոնը հայտարարեց, որ մտադիր է վերոհիշյալ թիմի հետ իր պայմանագրի վերջ տալ 1997 թ. հուլիսին:

ԹԵՆԻՍ

Աղասիի առաջին պարտությունը լավագույն թենիսիստի դերում

Տոկիոյում ավարտվեց թենիսի միջազգային խոշորագույն մրցաշարը: Եզրափակիչում հանդիպեցին Ջիմ Կուրյեն եւ Անդրե Աղասին: Կուրյեն միշտ էլ Աղասիի համար դժվարին մրցակից է եղել: Եվ չնայած մեկ շաբաթ առաջ Աղասին ստանձնել էր աշխարհի ուժեղագույն թենիսիստի դերը, սակայն հերթական անգամ չկարողացավ գերազանցել ամերիկացի իր հայրենակցին: Կուրյեն հաղթեց 6-3, 6-4 հաշվով: Բոլոր դեպքերում Անդրե Աղասին շարունակում է գլխավորել աշխարհի ուժեղագույն թենիսիստների ցուցակը, քանի որ Փիթ Սամփրասն իր առաջին իսկ ելույթում պարտություն կրեց Բարսելոնի մրցաշարում: Այստեղ հաղթող ճանաչվեց 27-ամյա ավստրիացի Թոմաս Մուստերը, որը եզրափակիչում առավելության հասավ շվեդ Մագնուս Լարսենի նկատմամբ: Ի դեպ, Մուստերը 3-րդ անընդմեջ մրցաշարը շահեց ընթացիկ մրցաշրջանում:

ԲԱՐԵՐ

Արգենտինայի նախագահը ֆուտբոլիս

Անենեւին չզարմանաք, Արգենտինայի նախագահ Կարլոս Մենեմն է ֆուտբոլային համազգեստով: Նա ֆուտբոլի մեծ երկրպագու է եւ Դիեգո Մարադոնայի լավագույն բարեկամներից մեկը: Վերջերս Արգենտինայի նախագահը մասնակցեց ֆուտբոլային բարեգործական մի խաղի, որի եկամուտներն ամբողջովին պետք է օգտագործվեն թմրամոլների դեմ պայքարին: Այս նկարը կատարվել է հենց վերոհիշյալ հանդիպման ժամանակ: Կարլոս Մենեմի մարզաշապիկի վրա գրված է. «Սերը կյանք է, իսկ թմրամոլները՝ ոչ»: Արգենտինայի նախագահը լավ է գիտակցում թմրամոլների վնասակարությունը: Արգենտինական թերթերը շատ անգամ են մեղադրել Կարլոս Մենեմի կնոջը թմրադեղեր օգտագործելու համար:

Բաժինը վարում է
ՍՈՒՐԵՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆԸ

digitised by A.R.A.R.@

ՀԱՄԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՄԱԿԱՐԳՉԱՅԻՆ ՑԱՆՑ

ARMINCO

ARMINCO

համակարգչային ցանցը
Ձեզ հնարավորություն է տալիս ինֆորմացիա փոխանակել 20 միլիոնից ավելի՝
INTERNET, BITNET, Compuserve, MCI-mail, AMERICA-ONLINE, SPRINT, AT&T
եւ այլ ցանցերի օգտվողների հետ:

ARMINCO-Ն

ապահովում է հուսալի կապ
RELCOM, IASNET, SOVAM-TELEPORT ROSPAC
եւ նախկին ԽՍՀՄ մնացած բոլոր ցանցերի հետ:

Ձեր էլեկտրոնային նամակը, ֆաքսը, տելեքսը, հեռագիրը
կհասցվի մեր մոլորակի ցանկացած կետ մի քանի րոպեում՝ առանց աղավաղումների:

ARMINCO
- Հայաստանում INTERNET-ի պաշտոնական ներկայացուցիչ
- SOVAN-TELEPORT-ի էքսկլյուզիվ ներկայացուցիչ
- IASNET-ROSPAC ցանցի ռեգիոնալ կենտրոն Հայաստանում

Մեր հասցեն՝
Իսահակյան փ. 28, 3 հարկ, հեռ.՝ 52.63.26,
ֆաքս.՝ 28.50.82, e-mail՝ support arminco. com

Հայտարարություն

Երեւանի «Հրաչյա Աճառյան» համալսարանը եւ հայ խոսնակական կրթության ու մշակույթի կենտրոնը պարսկերեն սովորելու համար կազմակերպում են դասընթացներ:
Ուսուցումն անվճար է, տեւողությունը մեկ ամիս: Դասընթացներին կարող են մասնակցել բոլոր նրանք, ովքեր ցանկանում են սովորել պարսկերեն առանց տարիքի սահմանափակման:
Դասերն սկսվում են մայիսի 3-ից եւ ավարտվելու են դեկտեմբերի 30-ին: Պարապմունքները տեղի կունենան ամեն օր, ժամը 14.30-18.00:
Հասցեն Ալեք Մանուկյան, 13, 4-րդ հարկ:
Հեռախոսներ 55-24-70, 55-67-90, 55-46-80:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
AMERICAN UNIVERSITY OF ARMENIA

Անգլերենի դասավանդում, որպես երկրորդ լեզու
Ծրագիր ավարտական վկայագրի շնորհումով
1995-1996

ՀԱՀ-ն ընդունում է դիմումներ «Անգլերենի դասավանդում, որպես երկրորդ լեզու» ծրագրի համար, որն ավարտելուց հետո կտրվի վկայագիր: Դիմորդները պետք է ունենան համապատասխան բարձրագույն կրթություն անգլերեն լեզու, ժամանակակից լեզուներ կամ լեզվաբանություն: Երկու տարվա մանկավարժական փորձը ցանկալի է:

ՄԱՀ ընդունվելու համար անհրաժեշտ է, որ ընդհանուր գնահատականների միջին ցուցանիշը լինի 4,0 եւ բարձր:

Դիմորդները պետք է ներկայացնեն՝
- Դիպլոմի եւ ներդիրի օրինակներ իրենց պատճեններով
- Երեք երաշխավոր նամակ
- Տեղում լրացնեն դիմումնագիր եւ ֆինանսական հնարավորությունների մասին տեղեկանք:

Նախնական դրամով կազմում է 5 ԱՄՆ դոլարին համարժեք գումար, որը պետք է մուծել փաստաթղթերը հանձնելիս: Փաստաթղթերի հանձնման վերջին ժամկետը սույն թվականի ապրիլի 28-ն է:
Դիմորդները, որոնք չունեն 575 կամ բարձր միավորներ TOEFL քննությունից, կմասնակցեն 1995 թ. մայիսին ՀԱՀ-ում կազմակերպվող կարգավիճակ քննությանը: Վերջնական ընդունելությունը կկատարվի դիմորդների նախորդ ուսումնական տվյալների եւ անգլերեն լեզվի քննության արդյունքների հիման վրա:
Ծրագրի տեւողությունը մեկ տարի է: Այն կսկսվի 1995 թ. սեպտեմբերին:

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար դիմել ՀԱՀ-ի ընդունելության գրասենյակ:
Հասցե. Երեւան, Մարշալ Բաղրամյան 40, I հարկ, 19 սենյակ, հեռ. 27-10-85:
ՀԱՀ-ը ռասայական, կրոնական, սեռական կամ ազգային խտրականություն չի ճանաչում

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆ

«Քվանտ» վարժարանը ապրիլի 15-ից սկսել է ընդունելությունը 1995-96 ուստարվա համար 7-րդ, 8-րդ, 9-րդ եւ 10-րդ դասարաններում: Ուսուցումը վարժարանում տարվում է տարբերակված ծրագրերով ֆիզիկամաթեմատիկական, ֆիզիկամաթեմատիկական, պատմաաշխարհագրական, հումանիտար (հայոց լեզու եւ գրականություն, օտար մասնագիտական լեզուներ) թեքումներով դասարաններում: Վարժարանում բոլոր առարկաները դասավանդում են Երեւանի պետական համալսարանի եւ այլ բուհերի փորձառու դասախոսներ, որոնք աշակերտներին տալիս են հիմնավոր միջնակարգ կրթություն եւ նախապատրաստում բուհերի ընդունելության քննություններին: Վարժարան դիմողների համար կազմակերպվում են երկամսյա անվճար դասընթացներ տարբեր առարկաներից (օրվա երկրորդ կեսին) վարժարանի ծրագրերով ուսուցումը շարունակելու նպատակով:
Դիմումներն ընդունվում են ամեն օր ժամը 9.00-17.00 ք. Երեւանի Յունան Ավետիսյանի անվ. թիվ 74 դպրոցի երկրորդ մասնաշենքում (Բագրատունյաց 23, մետրոյի «Գարեգին Նժդեհի հրապարակ» կայարանի մոտ):
Հեռ. 42-22-17

ԼՈՒԾԱՐՎԵԼ Է

«ՎԱՀԱԳՆ 93» սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունը:

ՍՓՅՈՒՌ

տեղեկատու

- *անվճար տեղեկություններ ձեռնարկությունների առաջարկի եւ պահանջարկի մասին հեռախոսով.*
- *պարբերաբար վերահրատարակվող «Հայաստանի ձեռնարկությունների եւ կազմակերպությունների տեղեկագիրը»,*
- *գովազդի նոր եւ առճնաատդյունավետ միջոց՝ նպատակային գովազդ, այսինքն՝ գովազդային տեքստի անմիջական հաղորդում ձեր պոտենցիալ պատվիրատուին:*

Զանգահարել 58 91 67, 58 13 51

ՈՎ ՓՆՏՐՈՒՄ Է, ՆԱ ԿԳՏՆԻ ՄԵՐ ՕԳՆՈՒԹՅԱՄԲ

A STYLE

"ԱՐԱՅ" ՖԻՐՄԱ

SONY HITACHI SHARP CANON IBM AKAI

Միայն այստեղ
կարելի է գնել կամ պատվիրել ցանկացած տիպի համակարգիչներ եւ տպող սարքեր, նրանց հանգույցներ եւ շահագործման նյութեր:

Ինչպես նաեւ
սկաներներ, պլոտերներ, համակարգչային ցանցերի համար անհրաժեշտ հանգույցներ եւ պահեստամասեր:

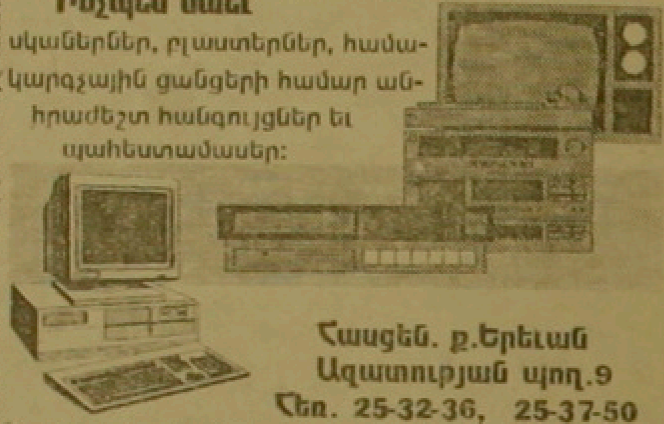

Հասցեն. ք.Երեւան
Ազատության պող.9
Հեռ. 25-32-36, 25-37-50

SONY HITACHI SHARP CANON IBM AKAI

COMPANY

«ԱՅՍԲԵՐԳ» ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒՄ Է

ՀՈՒՄՔԻ ՍԱՐՔԱՎՈՐՈՒՄՆԵՐԻ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ

պայմանագրային առաքում
ԱՊՀ եւ արտասահմանյան երկրներից, կարճ ժամկետներում եւ ցանկացած քանակությամբ:

երեւանի պահեստներից՝

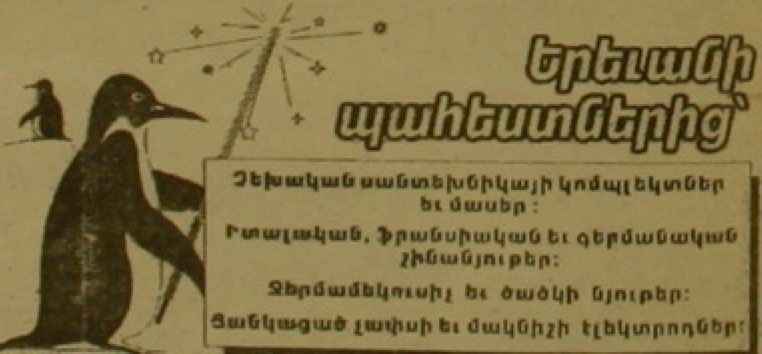

Չեխական սառնարանային կոմպլեկտներ եւ մասեր:
Իտալական, ֆրանսիական եւ գերմանական շինանյութեր:
Ջերմամեկուսիչ եւ ծածկի նյութեր:
Ցանկացած չափսի եւ ծավալի էլեկտրոդներ:

ԱՇԽԱՏԵՔ ՄԵԶ ՀԵՏ

Հասցեն.
Հանրապետության հր., Միությունների տուն, III հարկ, սեն. 32
Հեռախոսներ. 52-05-31, 56-06-33
Հեռ./Ֆաքս. 151-833 AT&T

ARMENIAN AIRLINES

ԱՅԱՔՍ

«ԱՅԱՔՍ» ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒՄ Է ԱՎԻԱՏՈՄՍԵՐ ԱՊՀ ԵՎ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՅԱՆ ՑԱՆԿԱՑԱԾ ԵՐԿԻՐ:

ԵՐԵՎԱՆ, ՊՈՒՇԿԻՆԻ Փ. 43, ՀԵՌ. (8852) 536944
ԵՐԵՎԱՆ, ԿՈՄԻՏԱՍԻ Փ. 49
ՀԵՌ. (8852) 234700, 230719 ՖԱՔՍ (8852) 282951

ՉՎԵՐԹՆԵՐ՝ ԲՈԼՈՐ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՎ

«Պարբերական» հրատարակչության տպարան, Երեւան 23, Արշակունյաց 2 Գրանցման թիվ 65. Դաշտ 69149. Պատվեր 1823

digitised by A.R.A.R.@